

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2021-2023

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Adéla Minarčíková

**Umělecké tlumočení do znakového jazyka a jeho význam
pro Neslyšící**

Praha 2023

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Miroslava Kotvová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2021-2023

BACHELOR THESIS

Adéla Minarčíková

**Artistic interpretation into sign language and its meaning
for deaf people**

Prague 2023

The bachelor thesis supervisor: PhDr. Miroslava Kotvová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí bakalářské práce PhDr. Miroslavě Kotvové Ph.D. za její cenné rady a metodické vedení práce. Zvláštní poděkování patří také všem informantům, kteří mi ochotně poskytli rozhovor a také všem respondentům, kteří odpovídali na otázky v anketě.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá hlavně uměleckým tlumočením do českého znakového jazyka a jeho historií a podobou v České republice. První kapitolu tvoří Kvalita života osob s postižením, protože právě kvalita života osob se sluchovým postižením je pro práci stěžejní. V teoretické části jsou dále popsány typy uměleckého tlumočení a jejich výhody i nevýhody. Také je zde popsána role a osobnost uměleckého tlumočnicka do znakového jazyka a čeští tlumočníci, kteří se tomuto specifickému tlumočení věnují. V praktické části je cílem na základě rozhovorů a ankety zjistit význam uměleckého tlumočení pro Neslyšící a jejich spokojenost či nespokojenost s možnostmi v ČR, tedy hlavně s četností takových vystoupení. Dalším cílem bylo zjistit, zda mají o tomto uměleckého překladu povědomí slyšící profesionální hudebníci.

Klíčová slova

Anketa, historie uměleckého tlumočení, kultura Neslyšících, kvalitativní výzkum, kvantitativní výzkum, kvalita života osob s postižením, rozhovor, tlumočnick, tlumočená hudba, tlumočené divadlo, umělecké tlumočení, znakový jazyk.

Annotation

In its theoretical part, the bachelor thesis mainly deals with an artistic interpretation into Czech sign language and its history and form in the Czech Republic. The first chapter consists of the Quality of life of people with disabilities, because it is the quality of life of people with hearing disabilities that is the most important for this work. The theoretical part further describes the types of an artistic interpretation and their advantages and disadvantages. The role and personality of artistic sign language interpreter and the Czech interpreters dedicated to this specific interpretation are also described here. In the practical part, the goal, based on interviews and a survey, is to find out the importance of artistic interpretation for the deaf persons and their satisfaction or dissatisfaction with the possibilities in the Czech Republic, with the frequency of such performances. Another goal was to find out what kind of awareness professional hearing musicians have about this artistic translation.

Keywords

Artistic interpretation, deaf culture, history of artistic interpretation, interview, interpreter, interpreted music, interpreted theater, qualitative research, quantitative research, quality of life of people with disabilities, sign language, survey.

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 KVALITA ŽIVOTA OSOB S POSTIŽENÍM	12
1.1 Kvalita života osob se sluchovým postižením.....	14
2 KULTURA NESLYŠÍCÍCH	17
3 UMĚLECKÉ TLUMOČENÍ DO ZNAKOVÉHO JAZYKA	20
3.1 Historie a počátky tlumočení v ČR.....	21
3.2 Druhy uměleckého tlumočení.....	23
3.2.1 Divadelní tlumočení.....	23
3.2.2 Tlumočení hudby a zpěvu.....	28
3.2.3 Tlumočení poezie.....	32
4 TLUMOČNÍK HUDBY DO ZNAKOVÉHO JAZYKA	34
4.1 Umění překladu.....	35
4.2 Umění přednesu.....	36
4.3 Osobnostní a profesní předpoklady tlumočnicka.....	37
5 ČEŠTÍ TLUMOČNÍCI VĚNUJÍCÍ SE UMĚLECKÉMU TLUMOČENÍ	39
5.1 Umělecké spolky.....	39
5.2 Tlumočníci.....	42
PRAKTICKÁ ČÁST	45
6 VÝZNAM UMĚLECKÉHO TLUMOČENÍ	45
6.1 Cíle výzkumu.....	45
6.2 Metody výzkumu.....	46
6.3 Výzkumný vzorek.....	48
6.4 Průběh výzkumného šetření.....	48
6.5 Interpretace výsledků.....	50
6.6 Dílčí závěry.....	68
6.7 Shrnutí výzkumného šetření.....	71
ZÁVĚR	73
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	75

SEZNAM GRAFŮ	79
SEZNAM PŘÍLOH.....	80

ÚVOD

Téma bakalářské práce zní Umělecké tlumočení do znakového jazyka a jeho význam pro Neslyšící. Umělecké tlumočení a celkově kultura Neslyšících je v ČR poměrně mladé a dá se říct, ne zcela probádané téma. To je jeden z důvodů, proč si autorka tento směr vybrala. Sama se už nějakou dobu zajímá o Neslyšící komunitu a o jejich kulturu. Učí se znakový jazyk a pomalu navazuje kontakt s lidmi z této komunity. Díky tomu měla možnost zhlédnout divadelní představení tlumočená do znakového jazyka a také představení ve znakovém jazyce, předváděná Neslyšícími umělci, tlumočená naopak pro slyšící publikum do mluvené češtiny.

Samotný znakový jazyk je unikátní v tom smyslu, jak názorně dokáže ukázat emoce. Někteří slyšící lidé při mluvené řeči vůbec nemění výraz v obličeji, nepropojují mimiku a emoce s tím, co říkají. To je na znakovém jazyce krásné, zapojování celého těla, gest, výrazů v obličeji a emocí do daného projevu.

Při uměleckém tlumočení je tento pocit ještě prohlouben. Když slyšící divák poslouchá hudbu, např. na koncertě, může u toho prožít celou řadu emocí. Může cítit strach, smutek, nebo naopak radost, vášně, může také mít husí kůži, tyto pocity se mohou prolínat, střídat a divák si je odnáší s sebou domů i po konci představení. Možná na ten zážitek a příval emocí už nikdy nezapomene. To samé platí pro divadelní představení, kde skrze herce prožíváme různé situace a pocity.

Cílem uměleckého tlumočení je všechny tyto prožitky a vjemy dokázat zprostředkovat právě Neslyšícím divákům. Neměli by o tuto zkušenost být ochuzeni. Je sice pravda, že hlavním nástrojem pro poslech hudby je sluch. To však není jediný nástroj pro vnímání hudby. Neslyšící mají díky absenci sluchu ostatní smysly mnohem citlivější, než osoby slyšící. Vnímají vibrace, které hudba vydává, proto mohou krásně tančit a jsou schopni dodržovat rytmus, protože hudbu cítí celým svým tělem.

Úkolem tlumočnicků do znakového jazyka je poskytnout Neslyšícím lidem stejné zážitky a pocity, jako mají při poslechu hudby, zhlédnutí divadelního představení nebo dokonce také při přednesu poezie slyšící diváci.

Je nutno poznamenat, že k tomuto tématu je žalostně málo literatury. Stěžejním dílem pro autorku byla kniha od Kateřiny Červinkové Houškové a Tamary Kováčové, s názvem *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*, vydaná Českou komorou tlumočnicků znakového jazyka. Obě autorky jsou umělecké tlumočnice. Kniha byla vydána v r. 2008 a od té doby bohužel žádné nové publikace o uměleckém tlumočení nepřibyly. Existuje však hodně internetových článků a odborných časopisů, o které se mohla autorka práce také opřít.

Autorka v práci užívá velké N pro označení příslušníků komunity Neslyšících. Tento jev je v odborných publikacích čím dál častěji vidět. Je to tím, že samotní Neslyšící se identifikují jako jazyková a kulturní minorita. Proto sami sebe označují jako Neslyšící s velkým N. Kultura je definována jako skupina osob, které mají společnou historii, mají svůj jazyk, své zvyky a setkávají se na místech, kde tyto zvyky a tradice společně sdílejí. To vše platí i pro komunitu Neslyšících.¹ Tato komunita je specifická a jedinečná. Proto je v práci užíváno velké N.

V teoretické části autorka definuje pojem umělecké tlumočení a popisuje jeho počátky v České republice. Práci zahajuje kapitolou o kvalitě života osob s postižením, protože právě život osob se sluchovým postižením je hlavním předmětem této práce. Kapitulu věnuje také kultuře Neslyšících, protože ta neodmyslitelně patří k historii tlumočení a ke specifickým uměleckému tlumočení. Dále popisuje druhy uměleckému tlumočení a výhody/nevýhody s tím spojené. Rozebírá také roli a osobnost tlumočnicka a jisté předpoklady, které by měl pro výkon dané profese splňovat. V poslední kapitole sepisuje významné české umělce a tlumočnický, věnující se tomuto specifickému druhu tlumočení.

Cílem praktické části je prostřednictvím rozhovorů a ankety zjistit, jak moc je tlumočené umění pro Neslyšící komunitu důležité a zda jsou spokojeni s podmínkami v České republice. Cílem výzkumného šetření je rovněž zjistit jejich konkrétní zkušenosti a pohled

¹ KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 12-13. ISBN 978-80-87153-94-9.

na umělecké tlumočení. Rozhovor, za přítomnosti tlumočnicka poskytli Neslyšící informanti. Rozhovory byly doplněny o anketu, kterou vyplnili Neslyšící prostřednictvím sociální sítě. Dalším cílem praktické části bylo zjistit, jaké mají o tomto pojmu povědomí profesionální slyšící hudebníci a zda se s ním někdy osobně setkali. K naplnění tohoto cíle byly také využity rozhovory, tentokrát s hudebníky a anketa, jež vyplnili absolventi či studenti Pražské hudební konzervatoře.

TEORETICKÁ ČÁST

1 KVALITA ŽIVOTA OSOB S POSTIŽENÍM

Kvalita života je podle Světové zdravotnické organizace WHO: „*Subjektivní vnímání vlastní životní situace ve vztahu ke kultuře a k systému hodnot, ve kterých daný člověk žije, a také ve vztahu ke svým cílům, očekáváním a starostem.*“²

Kvalita života se v odborných publikacích vyskytuje již od 20. let minulého století. Zpočátku se pojila hlavně s ekonomickým rozvojem státu a s podporou nižších sociálních vrstev. Pojem se začal mnohem více užívat po 2. světové válce a kolem 30. let 20. století se zavádí také do psychologie na základě díla amerického psychologa Edwarda Lee Thorndíka.³

Prudký rozmach tohoto pojmu tedy nastal nejdříve ve Spojených státech, zhruba v 50. letech, poté se termín dostává také do medicínské oblasti. Koncept kvality života se začal odrážet též do politické sféry. V dalších výzkumech a šetřeních však bylo prokázáno, že zlepšení či růst sociálních a ekonomických podmínek života obyvatel, a naplnění základních biologických potřeb předpokladů žití, představuje v hodnocení kvality života důležitost pouze do určité míry.⁴

Pojem „kvalita života“ je však pojmem velice subjektivním a každý člověk jej může vnímat jinak, proto jej nelze srovnávat s kvalitou života jiného jedince. Odborníci ve všech oborech tedy přistupují ke kvalitě života ze dvou hledisek, subjektivního a objektivního. Subjektivní hodnocení kvality života je podle nich určující zásadní pro život člověka.⁵

² HRADILOVÁ, Tereza. *Kvalita života osob se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2017, str. 15. ISBN 978-80-7290-967-4.

³ Tamtéž, str. 15

⁴ Tamtéž, str. 15-16

⁵ ČÍŽKOVÁ, Zuzana. *Kvalita života u osob s tělesným postižením v dospělosti* [online]. Brno, 2007 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/yebn9/filip.pdf>. Diplomová práce. Masarykova Univerzita.

Podle Křivohlavého (2004, str. 162): „Kvalita života je definována s ohledem na spokojenost daného člověka s dosahováním cílů určujících směřování jeho života. Cíle směřování života jsou hodnoceny podle hierarchie hodnot, cílů, k nimž je životní úsilí daného člověka právě zaměřeno.“⁶

Jiní odborníci zase zmiňují Maslowovu teorii a důležitost naplnění základních fyziologických potřeb, jako např. potřeba nasycení nebo spánku, což je předpoklad pro uspokojení potřeb subtilnějších, jako např. potřeba sebeúcty nebo potřeba bezpečí.⁷

Obecně lze tedy říci, že kvalita lidského života je ovlivněna především zdravím, vzděláním, věkem, pohlavím, inteligencí a také zemí, a podmínkami, ve kterých člověk žije. Kvalita klesá při poruše zdraví a při omezení nebo dokonce znemožnění každodenní činnosti.⁸

Kvalitu života lze chápat jako míru, do jaké je člověk podle vlastního mínění schopen fungovat a to nejen tělesně, ale i emočně, duševně a také společensky.

Zdravotní stav člověka má vliv na vnímání celkové kvality života dotyčného. Ludíková k tomuto tématu přidává definici od National Institute on Disability and Rehabilitation Research, která říká: „*Být postižený neznamená být nemocný.*“ Tato krátká věta vystihuje jádro pro pochopení vnímání prožívání vlastního života osobami s postižením. Setrvalý, ale vyrovnaný stav, který je sice nějakým určitým způsobem narušen, avšak dotyčným jedincem je přijímán, nemusí automaticky vykazovat výraznější odchylky od většinové zdravé populace.⁹

⁶ ŠAKOVÁ, Elena. *Kvalita života osob s postižením* [online]. Praha, 2013 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://kap.ujak.cz/viewer/web/viewer.php>. Diplomová práce. Univerzita Jana Amose Komenského.

⁷ Tamtéž, str. 9.

⁸ Tamtéž, str. 9-10

⁹ HRADILOVÁ, Tereza. *Kvalita života osob se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2017, str. 26-27. ISBN 978-80-7290-967-4.

Současná společnost je dost orientována výkon a pracovní tempo se zvyšuje. Lidé bez zdravotních obtíží mnohdy stěží udrží krok, natož pak lidé tělesně či chronicky nemocní. Kvalita života lidí s tělesným postižením souvisí s kvalitou oblastí v jejich životě, které považují za důležité a které jsou v či nejsou v jejich životě naplňovány a uspokojeny.¹⁰

1.1 KVALITA ŽIVOTA OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Postižení, které postihuje jeden ze základních lidských smyslů, znamená velký zásah do integrity člověka. Podle WHO je v současnosti na světě zhruba 360 milionů lidí se sluchovým postižením. Je nesnadné určit, kolik osob se sluchovým postižením žije celkem na území ČR. Nejčastěji bývá v tomto ohledu v surdopedické literatuře citován údaj Hrubého (1999). Hrubý uvádí toto: celkově zhruba 500 000 osob se sluchovým postižením, cca 7 300 uživatelů českého znakového jazyka a dále kolem 15 000 osob s vrozenou či ještě v dětství vzniklou sluchovou vadou.¹¹

Lidé od narození neslyšící nebo těžce sluchově mají sice určité kompenzační schopnosti rozvinuté, sluchový handicap však dopadá na jejich život podstatně výrazněji, než by se mohlo zdát. Vytváří v životě komunikační bariéru, také snížení orientačních schopností, může mít vliv na psychiku a na úroveň sociálních vztahů.¹²

Samozřejmě záleží na tom, o jaký typ, stupeň, příčinu a dobu vzniku sluchové vady se jedná. Nelze vynechat ani komunikační heterogenitu a s tím spojený pestrý výběr

¹⁰ ČÍŽKOVÁ, Zuzana. *Kvalita života u osob s tělesným postižením v dospělosti* [online]. Brno, 2007 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/yebn9/filip.pdf>. Diplomová práce. Masarykova Univerzita.

¹¹ HRADILOVÁ, Tereza. *Kvalita života osob se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2017, str. 39. ISBN 978-80-7290-967-4.

¹² ŠAKOVÁ, Elena. *Kvalita života osob s postižením* [online]. Praha, 2013 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://kap.ujak.cz/viewer/web/viewer.php>. Diplomová práce. Univerzita Jana Amose Komenského.

komunikačních systémů Neslyšících, které se mohou uplatňovat jak v rámci rozvoje komunikace mluvenou češtinou, nebo při používání znakového jazyka.¹³

I přes tyto všechny možné překážky však může jedinec se sluchovou vadou vést plnohodnotný život. Z mnoha Neslyšících se stali významní a úspěšní umělci, kteří mají rodinu a zvládají rodičovskou roli dokonale. Například Iva Hay Tetauerová – výtvarnice, učitelka, redaktorka, doktorandka z PedF UK a máma dvou dětí, která je velmi aktivní v mnoha oblastech.

„Zdravotní hendikep pro ni nikdy nebyl překážkou k tomu, aby dělala, co ji baví. Každá zkušenost, třeba nebyla z dnešního pohledu ideální, jí ukázala další směr, kam se vydat, co nového by bylo možné, a hned také zjišťovala, jak toho dosáhnout.“¹⁴

Její slyšící rodiče s ní v dětství neznakovali, a tak se český znakový jazyk naučila až mnohem později. Právě díky tomu však dnes dokáže v běžném hovoru bez problému komunikovat bez použití ČZJ, pokud protistrana mluví pomalu a čitelně artikuluje. Tlumočnicka potřebuje až při komunikaci více lidí, například při různých přednáškách nebo poradách.¹⁵

Iva se tedy naučila odezírat a také jako malá docházela na logopedii. Ke správné češtině jí však nejvíce pomohla četba knih. Rodiče jí jako malé předčítávali před spaním, jenže ji toto neustálé odezíráni tak vyčerpávalo, že se v pouhých pěti letech rozhodla číst sama, aby neusnula a zjistila konec příběhu. Knihy jí zároveň přivedly k ilustrování, které ji doprovází doteď.¹⁶

¹³ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. 1. vyd. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2016, str. 98. ISBN 978-80-7290-619-2.

¹⁴ JIŘIČKOVÁ, Jitka. Iva Hay Tetauerová: *Být neslyšící je životní výzva*. Charles University Magazine [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://www.ukforum.cz/en/ukforum/8470-iva-hay-tetauerova-byt-neslysici-je-zivotni-vyzva>

¹⁵ Tamtéž,

¹⁶ Tamtéž,

V roce 2021 Iva vydala knihu s názvem *Praha očima Neslyšících*. Tato unikátní publikace je jejím knižním projektem a představuje sbírku výtvarné, fotografické i literární tvorby neslyšících autorů. Kromě umění přináší kniha také odkaz na historii, a to díky storytellingu¹⁷ 23 neslyšících pamětníků. V knize jsou některé části propojeny a QR kódem, díky kterému se můžete podívat na videa v českém znakovém jazyce.¹⁸

Mezi velmi zajímavé Neslyšící ženy patří také Tereza Hradilová. Když jí v pěti letech byla diagnostikována lehká až střední nedoslýchavost, necitliví lékaři jejím rodičům řekli, že jestli bude Tereza šikovná, zvládne možná školu typu učiliště a určitě by měla navštěvovat školu pro sluchově postižené.¹⁹

Tato žena má v současnosti doktorát ze speciální pedagogiky a také z oboru surdopedie se znakovým jazykem. Navzdory doporučením lékařů absolvovala Tereza celý školní systém – od mateřské školy až po vysokou – mezi slyšícími spolužáky.²⁰

Cesta to však nebyla lehká. Dívka své sluchové postižení ve škole maskovala, díky umění odezírat se jí to dařilo celkem bez problému. Obtíže však nastaly při výuce, například při diktátu, kdy byla paní učitelka otočená zády a dívka neměla šanci pochopit, co diktuje. Bohužel se neuměla ozvat a říct, že nerozumí, že potřebuje pomoci. Toto se prý učí ještě stále i v dospělém věku.²¹

¹⁷ Unikátní umění vyprávění příběhů, kdy vypravěč ztvárňuje určitý děj, může hrát všechny postavy v příběhu, může mít nachystané slovo od slova nebo improvizuje. Základem je obraz, který chce vypravěč vyvolat v divákově mysli.

¹⁸ *Praha očima Neslyšících*. *Tiché zprávy* [online]. Praha, 2021 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://www.tichezpravy.cz/praha-ocima-neslysicich/>

¹⁹ CÉZOVÁ, Veronika. Tereza Hradilová: Dlouho jsem měla pocit, že musím všechno zvládnout sama. *Jsem jedno ucho* [online]. 2020 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://snnr.cz/Tereza-Hradilova-Dlouho-jsem-mela-pocit-ze-musim-vsechno-zvladnout-sama.html>

²⁰ Tamtéž,

²¹ Tamtéž,

Aktuálně vyučuje na Katedře speciální pedagogiky v Praze a pořádá různé kurzy a workshopy, kde učí, jak komunikovat s lidmi s hendikepem. Snaží se také šířit myšlenku, že říct si o pomoc není ostuda.

Z hlediska problematiky sluchového postižení je tedy zřejmé, že dopad zdravotního stavu na osobnost jedince a na jeho subjektivní i objektivní prožívání nemusí být tak zásadní, jak bychom předpokládali. Výsledky šetření v odborných pracích poukazují na to, že vliv zdravotního postižení na kvalitu života nemusí být tak významný, jak bychom se mohli domnívat.²²

Autoři těchto šetření upozorňují na to, že osoby s postižením mají schopnost vypořádat se se svým zdravotním stavem natolik, že jeho narušení pro ně není v rámci kvality života výrazně negativní prvek. Individuální prožívání daného postižení však ovlivňují dle autorů věk, pohlaví, socioekonomický stav, environmentální aspekty a demografické faktory.²³

2 KULTURA NESLYŠÍCÍCH

Jak popisuje Průcha: „*Kultura je vztahována spíše k projevům chování lidí – tedy kulturou určitého společenství se míní jeho zvyklosti, symboly, komunikační normy a jazykové rituály, sdílené hodnotové systémy, předávané zkušenosti, zachovávaná tabu.*“²⁴

Tato definice vystihuje všechny aspekty kultury. V každé kultuře se totiž setkáváme s odlišnými zvyky a pravidly chování, které jsou pro danou kulturu typické a odlišují ji

²² HRADILOVÁ, Tereza. *Kvalita života osob se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2017, str. 42. ISBN 978-80-7290-967-4.

²³ Tamtéž, str. 42

²⁴ KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 12. ISBN 978-80-87153-94-9.

od kultur jiných. Také Neslyšící mají svou jedinečnou kulturu. V ČR se o její šíření snaží hlavně mladí Neslyšící, kteří bojují za respekt ke své komunitě.²⁵

Co je to vlastně komunita? „*Komunitou rozumíme společenství lidí, kteří mají jeden či více společných znaků, jimiž se odlišují od ostatních.*“ (Zima, 1999, str. 149).²⁶ Neslyšící tvoří své komunity na třech základních rysech: hluchota, komunikace a vzájemná podpora. Právě hluchota jako biologický rys zásadně odděluje komunitu Neslyšících od společnosti slyšících. Slyšící člověk se ve výjimečných případech může stát členem komunity, ale nikdy nebude patřit do jejího úplného středu. Částeční členství lze přiznat i slyšícím dětem neslyšících rodičů. Ti se však častěji sdružují v samostatných organizacích, např. CODA.

Další rys, tedy komunikace, je v této komunitě realizována prostřednictvím národního znakového jazyka. Každá společnost má svůj národní jazyk, a u komunity Neslyšících tomu není jinak.

Posledním rysem této komunity je vzájemná podpora, která pramení ze dvou výše uvedených rysů. Vzniká hlavně při školách pro Neslyšící a v různých organizacích a klubech pro Neslyšící. Právě na těchto místech dochází k předávání kultury, zvyků, historie, tradic a hodnot z jednotlivých členů komunity na druhé.²⁷

V této komunitě najdeme – stejně jako v jiných kulturách, zajímavá pravidla chování. Zajímavá tedy z pohledu slyšícího jedince, pro Neslyšícího jsou zcela přirozená a logická. Jedno z těchto pravidel je například upoutání pozornosti v nějaké místnosti – ve třídě, v klubu a jinde. Když vejde a chceme dát ostatním najevo, že jsme přišli, opakovaně rozsvítíme a zhasneme světlo. Dalším způsobem je opakované rázné dupnutí – vibrace

²⁵ Tamtéž, str. 18

²⁶ Tamtéž, str. 18-19

²⁷ KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 18. ISBN 978-80-87153-94-9.

šířící se podlahou neslyšícím prozradí, že přišel někdo další, kdo je chce pozdravit/oslovit.²⁸

Dalším specifikem je dotek. Neslyšící se dotýkají navzájem mnohem více než slyšící lidé. Dotekem totiž upozorňují na to, že chtějí zahájit rozhovor, nebo že do něj vstupují. Pro navázání komunikace je dobré zaklepat druhému na rameno nebo na horní část paže. Rozhodně není vhodné sahat na hlavu, nebo rázně poklepat na záda – neslyšící se mohou velmi leknout. Doteky by měly být jemné.

Neobvyklými nebo zajímavými zvyky můžeme také označit tleskání na představeních, popřání dobrého chutnání u jídla nebo přitřknutí skleničkami.

Neslyšící lidé tleskají tak, že zvednou ruce do výše hlavy nebo trochu výš a třepotají s nimi. Tak účinkující na jevišti dobře vidí, že jim publikum tleská. Při jídle, když si chtějí Neslyšící popřát dobrou chuť, bylo by zbytečně komplikované tuto frázi znakovat, museli by např. odložit příbory, proto jednoduše poklepou/zaťukají na stůl. Ostatní u stolu tak vědí, že jim dotyčný přeje dobrou chuť, cítí to prostřednictvím vibrací, které se po stole šíří, nemusí tak ani navázat oční kontakt nebo odpovídat, prostě jen také zaťukají. Když si chtějí přitřknout, dotknou se rukami, kterými skleničku drží. Dotek nahrazuje zvuk cinknutí skleniček.

Neodmyslitelnou součástí této komunity je také jejich klasický humor. Slyšící do něj nemůže jen tak snadno proniknout. Některé z jejich vtipů se ani nedají přeložit do mluvené češtiny, neboť existují pouze ve znakovém jazyce. Je určen pro pobavení uvnitř komunity a často má formu hádanek.²⁹

²⁸ Tamtéž, str. 34-35

²⁹ HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. 1. vyd. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2016. str. 225. ISBN 978-80-7290-619-2.

3 UMĚLECKÉ TLUMOČENÍ DO ZNAKOVÉHO JAZYKA

Pojem „umělecké tlumočení“ je v ČR poměrně nový pojem a jako takový může být i celkem zavádějící. Označuje totiž dvě na sebe navazující činnosti tlumočnicka, z nichž ani jedna vlastně není tlumočením. V první řadě se jedná o umělecký překlad, který si musí tlumočnick připravit. Poté následuje provedení překladu v synchronizaci s interpretem hudby či zpěvu nebo s hercem v případě divadelního tlumočení.³⁰

Vžitě označení „umělecké tlumočení“ v sobě tedy zahrnuje předem připravený umělecký překlad a spolupráci s interpretem či hercem, případně s režisérem představení. Proto nepovažujeme za typ uměleckého tlumočení tzv. balkónové představení. Tento pojem bude blíže vysvětlen v kapitole o divadelním tlumočení³¹, protože se s ním ve spojitosti s tlumočením divadla či hudby a zpěvu můžeme často setkat. Do kategorie uměleckého tlumočení neřadíme ani tlumočení, kdy je tlumočnick na jevišti přítomen, ale nemá svůj projev předem připraven, tedy nebyl proveden umělecký překlad, pouze překládá mluvenou řeč do znakového jazyka.³²

„Umělecký překlad do znakového jazyka je nádhernou prací, která vyžaduje trpělivost i píli, a bez lásky k umění se jí věnovat nedá. Odměnou je nadšení neslyšícího i slyšícího publika a především pocit, že svět je neslyšícím zase o kousek otevřenější.“³³

³⁰ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 10. ISBN 978-80-87153-73-4.

³¹ Kapitola č. 3.2.1. Divadelní tlumočení

³² Tamtéž, str. 10

³³ Umělecké tlumočení je závazek. Ale krásný!: Rozhovor s Naďou Hynkovou Dingovou a Kateřinou Červinkovou Houškovou. *Idětskýsluch.cz* [online]. 2020 [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://www.idětskýsluch.cz/pece-o-dite/znakovy-jazyk/umelecke-tlumoceni-je-zavazek-ale-krasny/>

3.1 HISTORIE A POČÁTKY TLUMOČENÍ V ČR

V roce 1989 přišly velké změny pro všechny občany České republiky. Pro komunitu Neslyšících byly ale změny mnohem převratnější než pro zbytek populace. Můžeme mluvit o znovuzrození znakového jazyka a o vzniku identity Neslyšících.

Právě až v porevolučních letech se začaly zakládat samostatné organizace pro Neslyšící a rozšiřovaly se možnosti jejich studia. Český znakový jazyk pomalu pronikal na veřejnost a také do médií a tím pádem i do podvědomí slyšících lidí. Byl také založen univerzitní výzkum znakového jazyka, konkrétně v roce 1993.

Dalším převratným rokem byl rok 1998, kdy byl Parlamentem České republiky schválen *Zákon č. 155/1998 Sb. o znakové řeči*, v aktuálním znění novely č. 384/2008 Sb. *o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob*, který jasně definuje znakový jazyk jako přirozený, plnohodnotný a svébytný jazyk. Zákon dále přinesl právo Neslyšících na jeho používání, nejen v běžné komunikaci ale také v oblasti vzdělávání. Do té doby právo Neslyšících osob plně používat znakový jazyk totiž nebylo samozřejmostí.³⁴

Dříve bylo ve školách používání znakového jazyka zakázáno a dokonce trestáno. Proto si starší generace Neslyšících lidí, která v té době vyrůstala, ještě stále zvyká na to, že je znakový jazyk povolený a rovnocenný komunikační prostředek.³⁵

Díky těmto změnám došlo mimo jiné k postupnému zvyšování zájmu Neslyšících o svět slyšících. Proměna ve vztahu slyšícího a neslyšícího světa přinesla i narůstající potřebu tlumočnických služeb. Dříve byl počet tlumočnicků dost malý a profesně neměli příliš podporu.

³⁴ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 9. ISBN 978-80-87153-73-4.

³⁵ KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 18. ISBN 978-80-87153-94-9.

Zvýšená potřeba tlumočení se v první fázi týkala hlavně tlumočení při běžných životních situacích. Během několika posledních let se však tlumočení pro Neslyšící začíná objevovat i v oblastech, které byly dříve Neslyšícím zcela nepřístupné. Jednou z těchto oblastí je právě umění. S rozvojem komunity Neslyšících tedy dochází také k rozvoji uměleckého tlumočení do znakového jazyka.

Umělecké tlumočení je v České republice otázkou posledního desetiletí. Přesto, že je to u nás dosud celkem neprobádaná oblast, dochází k výrazné akceleraci vývoje.

Počátky uměleckého tlumočení u nás můžeme zařadit do roku 1996, kdy s tímto pojmem seznámili české prostředí tlumočníci ze Spojených států. Významnou postavou je v tomto směru tlumočnice Vesta Dee Sauter, která se věnuje osvětové práci právě na poli tlumočnictví. Pod jejím vedením vystoupili v letech 1996 a 1997 úplně poprvé čeští neslyšící s písněmi ve znakovém jazyce.³⁶

První divadelní umělecké tlumočení v České republice bylo v roce 1998, při představení *Plukovník Pták* v Divadle Na zábradlí. Na toto dá se říct, průkopnické dílo, se podařilo navázat až po pěti letech. V roce 2003 díky spolupráci České komory tlumočnicků znakového jazyka a Divadla Nablízko, při představení *Tracyho tygr*. Tentokrát se jednalo o první český a s největší pravděpodobností první středoevropský divadelní projekt, který využíval stínové tlumočení do znakového jazyka, což je druh divadelního tlumočení, který je Neslyšícími preferován nejvíce, je však bohužel z různých důvodů nejméně využíván.³⁷

První hudební představení, které bylo úplně celé tlumočeno do znakového jazyka se konalo v roce 2002 na Tříkrálovém benefičním koncertě, který je pořádán pravidelně. O necelý rok později proběhl první tlumočený koncert vážné hudby, na jehož tlumočení se podílela i zmiňovaná Vesta Dee Sauter.

³⁶ Tamtéž, str. 70

³⁷ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 9-10. ISBN 978-80-87153-73-4.

Kromě celovečerních tlumočených koncertů se mohou diváci setkat s tlumočením hudby i při jiných kulturních akcích, např. na různých festivalech, plesech, aj. Setkají se tam však spíše s několika tlumočenými písněmi, než s celým koncertem.³⁸

3.2 DRUHY UMĚLECKÉHO TLUMOČENÍ

Jednotlivá tlumočení se od sebe liší, podle toho, jaké umělecké ztvárnění probíhá na scéně. Z tohoto pohledu rozlišujeme 3 druhy tlumočení: divadelní tlumočení, tlumočení hudby a zpěvu a tlumočení poezie. Každý druh má odlišné styly tlumočení, své výhody i nevýhody a tlumočnick musí splňovat rozdílné předpoklady. Všechny by však měla spojovat láska k umění a respekt ke kultuře Neslyšících.

3.2.1 DIVADELNÍ TLUMOČENÍ

Dříve se divadlu Neslyšících říkala pantomima a Neslyšící svá představení nazývali hrami beze slov neboli němohrami. Neslyšící herci při představení znakovali pomaleji než při běžném rozhovoru, také používali výrazná gesta a mimiku.³⁹

Dnes je cílem divadelního tlumočení, aby jak slyšící, tak Neslyšící divák odcházel z divadla s víceméně podobnými dojmy a pocity. Mezi další cíle patří to, aby se na většinové kultuře mohli podílet i Neslyšící osoby a aby měla slyšící populace možnost zažít krásu uměleckého projevu ve znakovém jazyce.⁴⁰

Divadelní vystoupení je jedním z nejlepších prostředků, jak realizovat sebe sama. Neslyšící se mohou na jevišti představit jako herecké osobnosti. Znakový jazyk zde má

³⁸ Tamtéž, str. 10 a 70

³⁹ SUCHÁ, Gabriela. *Specifika kultury osob neslyšících v ČR* [online]. Praha, 2020 [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://kap.ujak.cz/viewer/web/viewer.php>. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského.

⁴⁰ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 13. ISBN 978-80-87153-73-4.

téměř neomezené možnosti, pracuje se s ním rozmanitěji a živěji, než v běžné promluvě, zařazuje se výraznější mimika a navíc se přidává nějaká choreografie.⁴¹

S tímto typem umění se mohou některé české Neslyšící děti seznámit již na základní škole. V některých školách pro děti se sluchovým postižením mají ředitelé možnost zařadit do osnov nepovinný předmět, a to hudebně dramatickou výchovu. Do tohoto předmětu by měl učitel kromě teoretických a praktických aktivit rozhodně také zařadit návštěvy divadelních souborů neslyšících. Tím může předat dětem povědomí o českých i světových divadelních společnostech pro neslyšící. Při některých školách mohou vznikat dramatické kroužky, které pak účinkují na festivalech a akcích pro neslyšící.⁴²

Jelikož je divadelní tlumočení v českém prostředí stále poměrně nové, jedná se o rozvíjející se odvětví a je velmi obtížné jej vymezit a zařadit do systému vědy o překladu. Jak zde bylo již zmiňováno, divadelní tlumočení a divadelní tlumočnické nejsou úplně přesné termíny, jsou ale v této práci takto uváděny, protože literatura k tomuto tématu jej také tak používá a bohužel zatím není moc nových zdrojů, z kterých čerpat, nebo které spolu srovnávat.⁴³

V následujících kapitolách budou popsány typy divadelního tlumočení. Všechny typy tlumočení se dělí hlavně podle umístění tlumočnicka v prostoru. Umístění tlumočnicka a typ tlumočení totiž následně ovlivňuje celý proces příprav a realizaci tlumočeného představení. A nejen to, ovlivňuje také divákův dojem z představení. Rozhodnutí o tom, jaký typ tlumočení bude pro dané představení zvolen je ovlivněno mnoha osobami – tlumočnickem, režisérem, ředitelem divadla, herci, a další. Tlumočnickem by měl při výběru zúčastněné osoby informovat o typech tlumočení a o jejich výhodách a nevýhodách.⁴⁴

⁴¹ KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 18. ISBN 978-80-87153-94-9.

⁴² KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 18. ISBN 978-80-87153-94-9.

⁴³ Tamtéž, str. 13

⁴⁴ Tamtéž, str. 14

Statické tlumočení

V rámci tohoto typu tlumočení dělíme ještě 2 podtypy statického tlumočení, a to pod pódíem a na pódium. Oba tyto podtypy však mají většinu charakteristik společných.

Při tlumočení pod pódíem tlumočnick nebo tlumočnicki jsou po celou dobu představení umístěni vpravo nebo vlevo pod pódíem. Při tlumočení na pódium jsou tlumočnicki po celou dobu představení umístěni vpravo nebo vlevo na pódium, nejsou však součástí přímého pohledu na herce, ani nejsou vyloženou součástí představení. Tento typ tlumočení je pro diváky nejobtížnější, protože rozděluje jejich pozornost mezi dění na jevišti a práci tlumočnicka, jedná se o tzv. ping-pong efekt.⁴⁵

Je moc důležité, aby si tlumočnick scénář důkladně prostudoval a zaměřil se také na moment, kdy přestane znakovat a upozorní neslyšící diváky na situaci na jevišti. To lze udělat různými způsoby, může složit ruce do neutrální pozice a otočit hlavu směrem k akci na jevišti, či je možné použít znak „podívej“ směrem k herci. Dále je vhodné vybrat pasáže, které nebudou tlumočeny vůbec. Je to z toho důvodu, že by během nich divákova pozornost směrem k tlumočnickovi způsobila divákovo ochuzení o vizuální zážitek, který může být důležitý pro pochopení kontextu celé hry.

Statické tlumočení je nejvíce využíván v divadlech, kde jsou z určitých důvodů komplikované podmínky pro kooperaci mezi divadlem a tlumočnicki. Není např. takový časový prostor pro hlubší spolupráci.

Tento typ tlumočení je většinou hodnocen jako nejméně rušivý pro herce ale jako nejméně přátelský pro Neslyšícího diváka. Stále je však jedním z nejužívanějších typů

⁴⁵ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 15. ISBN 978-80-87153-73-4.

divadelního tlumočení. V ČR může být příkladem staticky tlumočeného představení hra Perfect Days nebo Frida.⁴⁶

Zónové tlumočení

U tohoto typu obvykle představení tlumočí dva tlumočníci. Obvykle jsou umístěni na pódiu na nějakém vyvýšeném místě, jako je balkón nebo okna. Tlumočníci jsou dobře vidět a jsou blíže hercům a akci na jevišti.

Tlumočníci si rozdělí jeviště na pomyslné zóny a tlumočí dění, které se odehrává v „jejich“ zóně. Díky tomuto uspořádání je výrazně omezen ping-pong efekt. Tento typ vyžaduje ve srovnání se statickým tlumočením tlumočnický s většími hereckými schopnostmi a také musí být více zapojeny do zkouškového procesu. Proto je zónové tlumočení vhodné pro ten typ divadel, která jsou ochotna navazovat s tlumočnický větší spolupráci. Divadlo a lidé podílející se na představení musí počítat se zásahy do hry a do procesů zkoušek.

Zónové tlumočení je neslyšícím publikem přijímáno mnohem pozitivněji než divadlo tlumočené staticky.

Příkladem zónově tlumočeného představení v českém prostředí může být hra V melounovém cukru. Jedná se zatím o jediné zónově tlumočení představení v ČR.⁴⁷

Balkonové tlumočení

Při tomto typu tlumočení je tlumočnický umístěn mimo prostor jeviště, zpravidla na balkóně v hledišti nebo na kraji, či v uličce hlediště, aby co nejméně „vyrušoval“ herce a

⁴⁶ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 18-19. ISBN 978-80-87153-73-4.

⁴⁷ Tamtéž, str. 19-20

slyšící diváky. Celé představení zpravidla tlumočí jen jeden tlumočník a jeho spolupráce s divadlem a s herci je minimální. Tlumočník je situaci na jevišti velmi vzdálen, proto je neslyšící divák nucen rozdělit svoji pozornost mezi tlumočnicka a děj na jevišti a opět vzniká tzv. ping-pong efekt. Tento styl tlumočení není neslyšícími diváky příliš preferovaný. Je však nejméně časově náročný pro obě strany a neklade žádné herecké nároky na tlumočnicka.⁴⁸

Stínové tlumočení

Stínové tlumočení je nejoblíbenějším typem realizace překladu, protože tlumočníci se během celého představení na jevišti pohybují spolu s herci a jsou v podstatě jejich „stíny“. Tlumočníci jsou součástí dění na scéně a neslyšící diváci se tak mohou plně soustředit na děj.⁴⁹

Každý herec na jevišti má svého tlumočnicka, ten následuje jeho pohyby, akce, charakter a typ mluvy. Tlumočník je v podstatě alter ego postavy, kterou herec hraje. Cílem tohoto typu tlumočení je, aby neslyšící divák získal dojem, že herec a tlumočník jsou jedna osoba.⁵⁰

Přesto, že má tento druh divadelního tlumočení velké výhody, najdeme u něj i nevýhody. Vyžaduje totiž největší nároky na tlumočnickovy herecké a pohybové vlastnosti, proto, než tlumočník nabídku na tento typ tlumočení přijme, měl by si dobře promyslet, zda to není nad jeho síly.⁵¹

⁴⁸ Tamtéž, str. 22-24

⁴⁹ Umělecké tlumočení je závazek. Ale krásný!. *Idětskýsluch.cz* [online]. 2020 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: <https://www.idetskyasluch.cz/pece-o-dite/znakovy-jazyk/umelecke-tlumoceni-je-zavazek-ale-krasny/>

⁵⁰ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 21. ISBN 978-80-87153-73-4.

⁵¹ Tamtéž, str. 21

Dále stínové tlumočení vyžaduje velikou vstřícnost režiséra, divadla a také přítomnost tlumočnicků téměř na všech zkouškách. Přípravy jsou proto časově velmi náročné. Skýtá se zde však mnoho příležitostí ke kreativitě všech zúčastněných osob.

Hry tlumočené tímto stylem jsou velmi dobře přijímány slyšícím ale i neslyšícím publikem, protože tlumočníci jsou opravdovou součástí hry. Příkladem stínově tlumočeného představení v Česku mohou být hry Tracyho Tygra a Růže pro Algernon.⁵²

Experimentální forma tlumočení

Tento druh tlumočení je v našem prostředí nový, a proto zatím není dostatečně popsán. Tlumočnick je tak napůl v roli tlumočnicka a napůl v roli herce. Jedná se o jedinou charakteristiku, která pro experimentální typ tlumočení platí, protože jednotlivá představení se od sebe výrazně liší. Záleží na kreativitě jednotlivých režisérů. Příkladem takto tlumočené hry může být Zahrada od Apoleny Vynohradnykové, kde vystupují jen dva herci a pět tlumočnicků.⁵³

3.2.2 TLUMOČENÍ HUDBY A ZPĚVU

„Lze hudbu přeměnit v obraz? Je to pak ještě pořád hudba? Lze zprostředkovat emoce z hudby? Takové a podobné otázky si kladu pokaždé, když se připravuji na překlad hudby do znakového jazyka.“ říká Kateřina Červinková Houšková, jedna z nejvýznamnějších uměleckých tlumočnic v ČR.⁵⁴

⁵² Tamtéž, str. 21-22

⁵³ Tamtéž, str. 22

⁵⁴ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina. Hudba pro oči. *Ruce.cz* [online]. 2006 [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/84-hudba-pro-oci>

Zprostředkování rovnocenného zážitku z hudby neslyšícímu publiku vyžaduje od tlumočnicka jistou emocionální otevřenost, proto pro tento styl tlumočení není vhodný pro každého tlumočnicka.⁵⁵

Tlumočení zpěvu by bylo možno rozdělit podle toho, kolik tlumočnicků skladbu tlumočí. To se nejčastěji řídí tím, kolik interpretů skladbu zpívá. Mohou se však vyskytnout i skladby či koncerty, kdy je píseň zpívána dvěma či více zpěváky, ale tlumočnick je pouze jeden.⁵⁶

U tlumočení hudby a zpěvu se překlad připravuje trochu jiným způsobem, cíl je však stejný: předat neslyšícímu divákovi stejný prožitek, jako má divák slyšící.⁵⁷

Tlumočnick se k tlumočení hudby může dostat v podstatě ve třech variantách: tlumočení hudby v rámci celého tlumočeného koncertu, tlumočení ojedinělých skladeb a poslední tzv. „neočekávané“ tlumočení hudby, v situaci, kdy se neočekávaně objeví hudební doprovod či nečekaně včleněná skladba. U této třetí varianty se nejedná o umělecké tlumočení.⁵⁸

Neslyšící divačka (28 let): *„Můj nejmutnější zážitek z tlumočení hudby se odehrál už před více lety. Byla jsem na divadelním představení, které bylo tlumočené. Tlumočnice znakovala, co herci říkají, ale vůbec nepřeznakovala, co zpívají.“*⁵⁹

Při překladu do znakového jazyka obvykle tlumočnick čerpá hned z několika zdrojů. Samozřejmě je to zvuková nahrávka, u zpívaných skladeb pak text. Zde však výčet

⁵⁵ Tamtéž,

⁵⁶ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 69. ISBN 978-80-87153-73-4.

⁵⁷ Tamtéž, str. 69

⁵⁸ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 71. ISBN 978-80-87153-73-4.

⁵⁹ Tamtéž, str. 71

materiálů rozhodně nekončí. Inspirací pro překlad totiž může být i doba a události kolem vzniku dané skladby, životopis jejího autora, děj muzikálu nebo filmu, v němž píseň zazněla, roli hrají také dobové a historické souvislosti, recenze, kritiky apod.⁶⁰

Z toho plyne, jak je příprava na tlumočené představení hudby či zpěvu časově náročná. Tlumočnice Petra Bímová se v článku na webu ruce.cz podělila o svou zkušenost: „*Na koncertě jsem měla tlumočit píseň z filmu, kterému bych se normálně vyhnula. Musela jsem to nakonec překousnout a jít se na něj podívat. Nakonec nejen že jsem u filmu strávila tři hodiny, ale potom jsem ještě dlouho surfovala po internetu a hledala informace. Přečetla jsem si dokonce i celý scénář.*“⁶¹

Úkolem tlumočnicka není předat Neslyšícímu jen obsah skladby, také rytmus, náladu písně, ale také náladu a nasazení interpreta. Několik minut tlumočení na koncertě tak může být výsledkem mnohahodinové práce. Odměnou jsou však tlumočnickům rozzářené oči Neslyšících v publiku.⁶²

Právě rytmus je velice podstatným rysem muziky. Není to však prvek vyskytující se jen v hudbě. Je spjatý se základními přírodními pochody, jako roční období, den a noc a také spojen s naším tělem, tep srdce, dýchání.. Proto je nesprávné tvrdit, že osoby se sluchovým postižením nemají smysl pro rytmus. Tlumočnick s tím musí počítat a v rámci překladu musí s rytmem a tempem skladby náležitě pracovat.⁶³

Neslyšící lidé tedy mohou vnímat hudbu skrze emoce, pocity ale také vibrace. Neslyšící tanečnice Michaela Kosiecová se prosadila jako úspěšná vzdušná akrobatka.

⁶⁰ BÍMOVÁ, Petra. Tlumočnick v zajetí not, aneb hudba pro oči. *Ruce.cz* [online]. 2005 [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/78-tlumocnik-v-zajeti-not-aneb-hudba-pro-oci>

⁶¹ Tamtéž,

⁶² Tamtéž,

⁶³ KLÍMOVÁ, Barbora. *Umělecké tlumočení hudby do znakového jazyka* [online]. Brno, 2016 [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/iyjow/406837_bakalarska_prace.pdf. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita.

Vedla mnoho workshopů v zahraničí i v Česku pro slyšící či neslyšící a potvrzuje, že komunikační bariéru lze prolomit pohybem.⁶⁴

Neslyšící tanečnice říká: „*Vnímám svět jinými smyslovými orgány, které jsou na rozdíl od slyšících určitě citlivější a nejdůležitějšími z nich je pro mě zrak. Při mých tanečních vystoupeních se musí hudba přizpůsobit mně a ne já hudbě. Vnímám například vibrace.*“⁶⁵

Co všechno by měl tedy tlumočnick dokázat zprostředkovat skrz tlumočení hudby Neslyšícím divákům? Určitě emoční náboj, protože emocionální prožitek je hlavním cílem poslechu hudby. Jedna skladba však může na různé posluchače různě působit. Tato skutečnost ale částečně rozšiřuje pole působnosti tlumočnickovy vlastní kreativity.⁶⁶

Dalším zprostředkovaným jevem by měl být již výše zmiňovaný rytmus a také tempo skladby. K hudbě také neodmyslitelné patří dynamika a gradace skladby, kterou by měl tlumočnick vzít v potaz a která udává atmosféru celé skladby.⁶⁷

Zpěv Neslyšících

Kromě tlumočení hudby a zpěvu do znakového jazyka se můžeme setkat také se zpěvem samotných Neslyšících ve znakovém jazyce. Jedná se o dvě zcela rozdílné věci.⁶⁸ Zpěv Neslyšících je jejich osobitým vyjádřením. Často u toho nejsou vázáni hudbou ani

⁶⁴ PECHÁČKOVÁ, Alena. Hudbu slyšet nepotřebuji, vnímám vibrace, říká neslyšící tanečnice. *LIDOVKY.cz* [online]. 2019 [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/relax/lide/hudbu-slyset-nepotrebuji-vnimam-vibrace-rika-neslysici-tanecnice.A190719_220043_lide_ape

⁶⁵ Tamtéž,

⁶⁶ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 74. ISBN 978-80-87153-73-4.

⁶⁷ Tamtéž, str. 74-75

⁶⁸ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 113-114. ISBN 978-80-87153-73-4.

textem konkrétní skladby, může se jednat o písně, které jsou doprovázeny jen bubnem. Takové písně mohou vznikat například tak, že si Neslyšící autor skladbu sám připraví, tedy rytmus, text, gradaci, melodii a poté poprosí slyšícího kolegu, aby vyhledal zvukovou nahrávku, která by mohla jeho skladbě odpovídat. Doplnění skladby také hudbou, tedy zvukovou nahrávkou, je totiž pro slyšící diváky příjemnější a atraktivnější.⁶⁹

Na rozdíl od tlumočení hudby a zpěvu si mohou Neslyšící na jevišti více „pohrát“. Nejsou vázáni zvukovou nahrávkou, podle které by se měli řídit ani přítomností slyšícího zpěváka, připojují tak ke své interpretaci často ještě pohyb a tanec po jevišti.⁷⁰

3.2.3 TLUMOČENÍ POEZIE

Také poezie může být tlumočena do znakového jazyka. A může to být opravdové pohlázení pro duši Neslyšícího. Lingvista Clayton Valli byl prvním básníkem, který ukázal básně v americkém znakovém jazyce. Zaměřil se také na tvorbu pravidel rýmů ve znakovém jazyce. V mluveném jazyce mluvíme o shodě zvuků. Podobná shoda však může nastat i ve znakovém jazyce. Pokud se komponenty znaků – tedy tvar ruky, pohyb, orientace a umístění shodují, bude mít báseň pro neslyšícího stejně emocionální efekt jako báseň mluvená pro slyšícího člověka.⁷¹

Mluvená nebo psaná poezie je lidem známá již dlouho. Pro slyšící lidi není ničím neobvyklým. Avšak Neslyšící může mít často poezii spojenou s ne úplně příjemným zážitkem. Mnohdy jeho jediné setkání s ní byl úkol naučit se nazpaměť básničku ve škole/školce, jež byla v češtině a již obsahově vůbec nerozuměl. Neslyšící lidé si dlouhou dobu neuvědomovali, že poezie není spjatá pouze s mluveným jazykem, který má psanou

⁶⁹ Tamtéž, str. 114

⁷⁰ Tamtéž, str. 114

⁷¹ KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 32 ISBN 978-80-87153-94-9.

podobu. Nenapadlo je, že i jejich jazyk může vytvářet útvary, jež svojí povahou odpovídají poezii.⁷²

Co je tedy přesně poezie ve znakovém jazyce? Obecná definice říká, že poezie je esteticky záměrné narušení standardního jazyka. Jazyk užitý v poezii totiž vědomě porušuje pravidla standardního jazyka, aby promluva byla výrazně jiná než běžná komunikace.

Poezie ve znakovém jazyce je jako obraz v pohybu. Nejedná se o žádnou pantomimu, divadlo, vyprávění příběhů, tanec ani píseň ve znakovém jazyce. Vzniká totiž uvnitř neslyšícího autora a je určena převážně neslyšícím adresátům, kteří jsou připraveni ji v její ryzí podobě vstřebávat a sdílet. Poezie ve znakovém jazyce ve formě pohybových obrazců ztvárňuje velmi osobitou a jedinečnou fantazii neslyšících básníků. Snahy o překlad většinou ztroskotají právě kvůli nemožnosti převést pohybově barevný a zajímavý obraz v prostoru na papír a vtěsnat ho do uzavřených slov.⁷³

V Česku se s poezií setkáváme často hlavně v podání zahraničních umělců, např. v roce 2006 na festivalu Mluvící ruce vystoupil recitátor ve znakovém jazyce Giuseppe Giuranna. Českou neslyšící autorkou poezie je např. Lucie Půlpánová. Naopak Eliška Vyorálková, Zuzana Hájková nebo Markéta Veselá vystupují s básněmi přeloženými z mluvených jazyků do českého znakového jazyka.⁷⁴

Naší nejspíše nejznámější neslyšící básnířkou je výše zmiňovaná Eliška Vyorálková, která si během života dokázala oslovit český jazyk na takové úrovni, že je schopná psát poezii. V roce 2008 vznikl dokument s názvem „Verše pro dvě ruce“, který zachycuje tvůrčí proces autorky. V roce 2016 vydala básnířka knihu básní s názvem „Kapičky ticha“, ve které se nachází 29 básní. Dalším nevšedním projektem je web od také výše

⁷² DINGOVÁ, Naďa. Tlumočení poezie ve znakovém jazyce. *Ruce.cz* [online]. 2009 [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/697-tlumoceni-poezie-ve-znakovem-jazyce>

⁷³ Tamtéž,

⁷⁴ KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 32-33. ISBN 978-80-87153-94-9.

zmiňované Lucie Půlpánové, který se jmenuje „Literární koutek Neslyšících“, kde mohou neslyšící lidé sdílet své básně a další texty.⁷⁵

4 TLUMOČNÍK HUDBY DO ZNAKOVÉHO JAZYKA

„Často se setkáváme s tím, že herci nebo tvůrci o nějakém představení řeknou, že si neumí představit, že by se nám podařilo něco takového „přeložit nebo odtlumočit“. Se všemi našimi zkušenostmi se ale nebojíme říct, že je možné tlumočit prakticky všechno. Znakový jazyk v tomto nenastavuje žádné limity a je možné vyjádřit v něm cokoli.“⁷⁶ Popisuje tlumočnice Nad'a Hynková Dingová své dojmy a zkušenosti s tlumočením.

Umělecké tlumočení je velmi náročná disciplína a požadavky na tlumočnicka jsou velké. Důraz je kladen především na dovednost překladu a také na přednes překladu v synchronizaci s interpretem.⁷⁷

Obrovskou roli u tlumočení hraje příprava. Příprava překladu a jeho nastudování se nedá přesně vyčíslit. „Obecně lze však říci, že za každou minutou skladby se skrývá několikahodinová tlumočnická práce. Z logiky věci tedy vyplývá, že například pro překlad osmiminutové skladby musí tlumočnick věnovat několik dní práce.“⁷⁸ Tvrdí Kateřina Červinková – Houšková v článku pro internetový portál ruce.cz.

⁷⁵ SUCHÁ, Gabriela. *Specifika kultury osob neslyšících v ČR* [online]. Praha, 2020 [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://kap.ujak.cz/viewer/web/viewer.php>. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského.

⁷⁶ Umělecké tlumočení je závazek. Ale krásný!: Rozhovor s Nad'ou Hynkovou Dingovou a Kateřinou Červinkovou Houškovou. *Idětskýsluch.cz* [online]. 2020 [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://www.idetskysluch.cz/pece-o-dite/znakovy-jazyk/umelecke-tlumoceni-je-zavazek-ale-krasny/>

⁷⁷ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 11. ISBN 978-80-87153-73-4.

⁷⁸ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina. *Hudba pro oči*. *Ruce.cz* [online]. 2006 [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/84-hudba-pro-oci>

U dalších požadavků na uměleckého tlumočnicka do znakového jazyka se střetává hned několik rovin – profesionalita, velká kreativita, osobnostní kvality, samostatnost, a další. Kombinace všech těchto prvků pak udává obraz skvělého tlumočnicka. Přesto, že se jedná o povolání velmi náročné, laická veřejnost má o něm bohužel velmi malé povědomí.⁷⁹

4.1 UMĚNÍ PŘEKLADU

Pro správný překlad jsou důležité především tlumočnickovy jazykové kompetence v českém jazyce a v českém znakovém jazyce. Další nutnou kompetencí je dobrá znalost kultur světa slyšících a Neslyšících, bez které nelze kvalitní překlad provést.⁸⁰

Tlumočnick musí také dobře analyzovat literární text, to je nezbytná schopnost pro divadelní představení, kdy je stěžejní tlumočnickovo porozumění překládanému textu. K tomuto je zapotřebí čtenářská zkušenost, ale také bohatý historicko-kulturní přehled, což je nezbytné nejen při přípravě překladu divadelního představení, ale také při překladu hudby a zpěvu.⁸¹ Důležité je totiž tlumočit smysl a kontext, ne pouze slova. U tlumočení hudby a zpěvu jsou větší požadavky kladeny na tlumočnickovu samostatnost, a to v oblasti vyhledávání zdrojů a práce s nimi.

U tlumočení hudby se ze všeho nejdřív musí tlumočnick seznámit se skladbou. Opakovaně ji poslouchá a tak ji dostává do paměti. Postupně zná její tempo, rytmus, text,

⁷⁹ KLÍMOVÁ, Barbora. *Umělecké tlumočení hudby do znakového jazyka* [online]. Brno, 2016 [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/iyjow/406837_bakalarska_prace.pdf. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita.

⁸⁰ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 11. ISBN 978-80-87153-73-4.

⁸¹ Tamtéž, str. 11

ale také charakter skladby. Znalost notového zápisu je zde výhodou a může práci urychlit. Po tomto kroku následuje práce na samotném jádru skladby.⁸²

„Když text chybí, musí se překladatel rozhodnout, stejně jako tvůrce klipu, co bude tou náplní. Pak je to na poctivosti tlumočnicka, aby si vyhledal, co všechno je v dané skladbě obsažené. Protože každá skladba má své pozadí: napsal ji nějaký člověk, a to z určitého důvodu, s nějakými emocemi či cílem.“⁸³ říká paní Červinková Houšková pro časopis Harmonie o tom, jak je potřeba přistupovat při přípravě tlumočení hudby.

Tlumočnick se vlastně snaží přepsat hudbu do znakového jazyka. Z umění pro uši dělá umění pro oči. Hledá jakýsi celkový obraz díla. Jakmile tlumočnick ví, co chce skladbou ve svém pojetí vyjádřit, začíná samotné překládání. Dílo si rozdělí na menší úseky, se kterými postupně pracuje. Najít to správné spojení znamená také hledání adekvátních znaků.⁸⁴

4.2 UMĚNÍ PŘEDNESU

„Můžeme to přirovnat k videoklipu, kde jde o vizuální ztvárnění nějaké písničky. Stejně jako do pohyblivého filmového obrazu je možné přenést rytmus, dynamiku i pohyb melodie, jde to i ve znakové jazyce, který nese konkrétní významy. U písni jsou tyto významy dané textem.“⁸⁵ Uvádí Kateřina Červinková Houšková při rozhovoru pro časopis Harmonie.

⁸² KLÍMOVÁ, Barbora. *Umělecké tlumočení hudby do znakového jazyka* [online]. Brno, 2016 [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/iyjow/406837_bakalarska_prace.pdf. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita.

⁸³ Tamtéž

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ JIRGLOVÁ, Lucie. O zpívajících rukách, hudbě pro oči a skladbách neslyšících: Rozhovor s Kateřinou Červinkovou Houškovou. *Ruce.cz* [online]. 2013 [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/1056-o-zpivajicich-rukach-hudbe-pro-oci-a-skladbach-neslysicich>

Důležité je přednést překlad v synchronizaci s interpretem. Citlivost v oblasti interpersonální komunikace je zde na místě. Spolupráce probíhá nejen s interpretem skladby, ale v případě divadelního tlumočení probíhá spolupráce a zkoušky v úzké spolupráci s divadlem, tzn. s herci, režisérem, s techniky atd. Pokud je tlumočnicků víc, což je u divadelního tlumočení běžné, je důležitá také kooperace a komunikace s kolegy tlumočníky. Tlumočnick, který by nebyl schopný adekvátní spolupráce, negativně ovlivní výsledek celého vystoupení.⁸⁶

Tlumočnick také musí zvolit vhodné oblečení na dané vystoupení. Nejen vzhledem k typu akce, ale i k odění samotného interpreta. Tlumočnicki používají vždy tmavé oblečení bez vzorů či nápisů, aby nepoutali pozornost Neslyšícího, tedy krom překladu. Zároveň tmavým oblečením vytvářejí kontrastní pozadí pro své ruce. Nemělo by se stávat, aby tlumočnick přitahoval svým zjevem větší pozornost než interpret samotný.⁸⁷

4.3 OSOBNOSTNÍ A PROFESNÍ PŘEDPOKLADY TLUMOČNÍKA

Základním předpokladem pro kvalitní přednes překladu je jistota ve vystupování před větším publikem. Tlumočnick by měl být tedy psychicky odolný vůči trémě a stresu. S vystupováním na veřejnosti samozřejmě také souvisí i vstřícnost k publiku. Tlumočnick by měl nejen zvládnout na jevišti být, ale hlavně být na něm rád. Tlumočit bez lásky k umění snad ani nejde. A pokud jde, publikum to snadno odhalí. Zanedbatelný není ani vzhled a fyzický stav tlumočnicka.⁸⁸

⁸⁶ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 12. ISBN 978-80-87153-73-4.

⁸⁷ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina. *Hudba pro oči*. *Ruce.cz* [online]. 2006 [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/84-hudba-pro-oci>

⁸⁸ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 12. ISBN 978-80-87153-73-4.

Schopnost kooperace, láska k umění, samostatnost a psychická odolnost jsou již výše zmíněné základní osobnostní předpoklady tlumočnicka. Dalším předpokladem je také schopnost podřídit se. Musí následovat autoritu a řídit se požadavky především režiséra divadelního představení nebo organizátora kulturní akce. Důležitá je také povinnost hájit zájmy Neslyšícího diváka, které by měl mít na zřeteli vždy, a při komunikaci s režisérem, organizátorem či ostatními lidmi z týmu je prosazovat. Musí se také podřídit osobnosti interpreta a co nejlépe se do něj vcítit. Schopnost empatie a taktu je tedy dalším osobnostním předpokladem pro výkon této profese.⁸⁹

Tlumočnick by také měl mít obdobné kvality, jako herci v divadle. Měl by se snažit perfektně porozumět charakteru tlumočené postavy a přizpůsobit se mu. I kdyby měl tlumočnick nejprecizněji připravený překlad a přednes, ale neuměl ho na jevišti prodat jako herecký výkon, ztrácí jeho vystoupení hodnotu.⁹⁰ „*Tlumočnick by se měl ponořit do života divadla obecně, stejně jako se kdysi ponořil do světa neslyšících.*“⁹¹ (Gebronová, 2002, str. 9)

„Ochota ukázat vlastní prožívání je podle mě opravdu podstatná, poodhalení se, vložení svého vlastního prožívání a emoci do projevu. Právě emoce se předávají jiným způsobem než u běžného představení, citlivěji, a proto je nutné do toho vkládat city a kousek sebe.“⁹²

Pokud tlumočnick účinkuje v divadle, nevyhne se zkouškám a schůzkám s herci kolegy. Je proto nutné, aby ovládal alespoň základní divadelní terminologii, popř.

⁸⁹ Tamtéž, str. 12

⁹⁰ Tamtéž, str. 24

⁹¹ Tamtéž, str. 24

⁹² Umělecké tlumočení je závazek. Ale krásný!: Rozhovor s Nadou Hynkovou Dingovou a Kateřinou Červinkovou Houškovou. *Idetskýsluch.cz* [online]. 2020 [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://www.idetskýsluch.cz/pece-o-dite/znakovy-jazyk/umelecke-tlumoceni-je-zavazek-ale-krasny/>

profesní slang. Díky tomu se bude v prostředí lépe orientovat a zapadne tak do divadelní komunity.⁹³

Tlumočník by si měl také být vědom závazku a časové náročnosti zkoušek, ještě než nabídku na tlumočení vůbec přijme. Představení spojené s pravidelnými zkouškami může klidně přesáhnout i období jednoho roku. Časově náročné jsou tedy nejen přípravy, ale i vystupování samotné. Je tedy nutné, aby byl tlumočník časově flexibilní.⁹⁴

5 ČEŠTÍ TLUMOČNÍCI VĚNUJÍCÍ SE UMĚLECKÉMU TLUMOČENÍ

Autorka se v této kapitole zaměřila na tlumočníky a umělecké spolky zabývající se uměleckým tlumočením. Jsou zde představeni známí představitelé působící v České republice.

5.1 UMĚLECKÉ SPOLKY

Jak je zmíněno v předešlých kapitolách, umělecké tlumočení je u nás poměrně mladá záležitost. Spolky zaměřující se právě na toto téma však přibývají. Do budoucna se možnosti pro Neslyšící co se týče kultury a umění budou určitě stále rozšiřovat a posouvat dál.

Oukej

Tento spolek vznikl na podporu umělecké a vzdělávací činnosti studentů a absolventů oboru Výchovná dramatika pro Neslyšící na DIFA JAMU v Brně. Název OUKEJ v sobě skrývá pět slovíček, která mají spolek nejvíce charakterizovat. Ta slova jsou O – oči, U – uši, K – komunikace, E – edukace, J – jazyk. Hlavním posláním spolku je realizovat

⁹³ Tamtéž, str. 27

⁹⁴ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 28. ISBN 978-80-87153-73-4.

divadelní tvorbu neslyšících i slyšících profesionálů, dále pak edukace a podpora neslyšících žáků v inkluzivním vzdělávání, rozvoj ČZJ a jeho osvěta.⁹⁵

Kromě divadelních představení pro děti, mládež a dospělé, se spolek zaměřuje taktéž na tvorbu workshopů dramatické výchovy. Spolupracuje při tvorbě výukových opor, podporuje neslyšící děti a jejich rodiny a snaží s zmírňovat a odstraňovat komunikační bariéry mezi Neslyšícími a slyšícími.⁹⁶

Spolek má ve svém repertoáru také cyklus „Kniha jako divadlo“. Jedná se o 10 knižních představení s workshopem pro školy, kde si lze vybrat pohádku, např. O 12 měsíčkách, O velké řepě apod. Samotné pohádky trvají přibližně 20 minut a pak následuje workshop.⁹⁷

Radka Kulichová účinkující také ve skupině Hands Dance, vysvětluje workshop takto: „*Workshop může být přizpůsoben i kolektivu dětí a přáním či požadavkům školy nebo skupiny, která si představení objednala. U neslyšících dětí může být zaměřen více na opakování děje knižního představení, porozumění příběhu, u slyšících zase na komunikaci s neslyšícími.*“⁹⁸

Součástí spolku OUKEJ je právě také výše zmiňovaná skupina Hands Dance, která se zaměřuje na tlumočení hudby a divadla do ČZJ.

Skupina vznikla v roce 2014 a zabývá se právě tlumočením divadelních inscenací a interpretací hudby a písní skrze uměleckou formu českého znakového jazyka a divadelně-pohybově-vizuálních prvků.⁹⁹

⁹⁵ OUKEJ. *Divadelní spolek OUKEJ* [online]. Brno [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://ds-oukej.cz/>

⁹⁶ Tamtéž

⁹⁷ Divadelní spolek OUKEJ. *Tiché zprávy* [online]. 2022 [cit. 2022-12-18]. Dostupné z: <https://www.tichezpravy.cz/divadelni-spolek-oukej/>

⁹⁸ Tamtéž

⁹⁹ OUKEJ. *Hands Dance* [online]. Brno [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://ds-oukej.cz/hands-dance/>

KukátkOO

Spolek KukátkOO je malý umělecký spolek, který vznikl v roce 2019. Jedná se o milovníky umění a znakového jazyka, a tyto jejich dvě společné vášně vedly k založení organizace věnující se uměleckému překladu a tlumočení z nebo do znakového jazyka. Tlumočníci působí na různých kulturních akcích, v divadlech, na koncertech či muzikálech.¹⁰⁰

Weblíčko

Weblíčko je internetový portál, kde jsou k dispozici krátké znakované příběhy určeny především pro děti. V současné době se jedná o jediný aktivní projekt v ČR, který se zaměřuje na rozvoj čtenářské gramotnosti u dětí se sluchovým postižením, u uživatelů českého znakového jazyka a to právě prostřednictvím uměleckého znakového jazyka. Tento portál je bohatým zdrojem vzdělávání ale i zábavy. Weblíčko spadá do projektů České unie neslyšících.

Kromě znakovaných pohádek a bajek zde najdeme také videa ve storytellingu a též znakované básničky pro nejmenší. Video jsou opravdu poutavě zpracována pro děti ale i pro mládež. Také dospělí, například pedagogové se na tomto portálu mohou rozhodně inspirovat. Tato komunita spolupracuje s výše zmiňovanou organizací KukátkOO.¹⁰¹

Weblíčko také pořádá workshopy pro děti, které se zaměřuje na tři umělecké žánry – pohádka, VV – Visual Vernacular a básnička. Výsledkem workshopu je pak tvorba videí, které reprezentují zmiňované žánry.¹⁰²

¹⁰⁰ *KukátkOO* [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <http://kukatoo.cz/>

¹⁰¹ *Weblíčko* [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.weblicko.cz/>

¹⁰² Tamtéž

5.2 TLUMOČNÍCI

Kateřina Červinková Houšková

Tato profesionální tlumočnice má za sebou nespočet kurzů a seminářů, tlumočí především hudební představení a zpěv. Vydala knihu: „*Umělecké tlumočení do znakového jazyka*“ a právě z této publikace autorka ve své práci hodně čerpá. Často se o ní mluví jako o průkopnici v oblasti uměleckého tlumočení u nás. Má zkušenost též s tlumočením instrumentální hudby, např. se podílela na prvním violoncellovém koncertě Bohuslava Martinů, který překládala pro Filharmonii Hradce Králové.¹⁰³

Kurzy znakového jazyka začala navštěvovat již na střední škole. Poté začala pořádat tábory pro sluchově postižené děti, zaštiťované Českou unií neslyšících. Později tábory spadaly pod sdružení Setkání, které sama založila. V roce 1998 založila soubor zpívajících neslyšících ve znakovém jazyce, nazývá se „Tichá hudba“. Je také členkou České komory tlumočnicků znakového jazyka.¹⁰⁴

Tamara Kováčová

Tamara Kováčová je spoluautorkou výše zmiňované knihy, která je v této práci často citována. Na rozdíl od své kolegyně Kateřiny Červinkové Houškové se však paní Kováčová zaměřuje na tlumočení divadelních představení.

Po studiu na FF UK v Praze se podílela na realizaci několika projektů pro Neslyšící. Poté pracovala jako tlumočnicka ve školách pro sluchově postižené. Na šest měsíců odjela do zahraničí, aby sbírala zkušenosti o neslyšících v jiných zemích.¹⁰⁵

¹⁰³ JIRGLOVÁ, Lucie. O zpívajících rukách, hudbě pro oči a skladbách neslyšících: Rozhovor s Kateřinou Červinkovou Houškovou. *Ruce.cz* [online]. 2013 [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/1056-o-zpivajicich-rukach-hudbe-pro-oci-a-skladbach-neslysicich>

¹⁰⁴ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a TAMARA KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 121. ISBN 978-80-87153-73-4.

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 122

Nad'a Hynková Dingová

Paní Nad'a Hynková Dingová, absolventka doktorského studia na FF UK v Praze, se zaměřením na český jazyk v komunikaci neslyšících, se věnovala hlavně tlumočnické profesi. Také pořádá různé kurzy a workshopy. Je členem mnoha spolků a organizací zabývajících se tlumočením či osvětou o světě Neslyšících a do roku 2011 byla předsedkyní České komory tlumočnicků znakového jazyka. Je také členem komory soudních tlumočnicků v České republice a na toto téma vydala kromě dalších publikací knihu s názvem „*Soudní tlumočení pro neslyšící*.“¹⁰⁶

Kromě publikací napsala mnoho odborných článků a také se zapojila do psaní scénářů k TV pořadům pro neslyšící. Věnuje se také uměleckému tlumočení, v roce 2004 se podílela na tlumočení hry Tracyho tygr, kde bylo použito tlumočení stínové, jednalo se o první český divadelní projekt využívající tlumočení stínové.¹⁰⁷

Gabriela Houdková

Gabriela Houdková patří mezi zakládající členy Komory tlumočnicků znakového jazyka v České republice.

Podílela se na tlumočení mnoha her v Divadle Na zábradlí. Dokonce tam tlumočila představení Plukovník Pták, což bylo vůbec první divadelní představení v ČR umělecky tlumočené do znakového jazyka.¹⁰⁸

Sergej Josef Bovkun

V České republice mu nikdo neřekne jinak než Pepa. Narodil se v Rusku na Sibiři, má však českou babičku a v ČR strávil většinu života. Vidáme ho na obrazovkách České

¹⁰⁶ Ústav jazyků a komunikace neslyšících. *Filozofická fakulta Univerzita Karlova* [online]. [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://ujkn.ff.cuni.cz/cs/lide/zamestnanci/mgr-nada-hynkova-dingova/>

¹⁰⁷ Tamtéž

¹⁰⁸ ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008, str. 118. ISBN 978-80-87153-73-4.

televize jako moderátora Zpráv v českém znakovém jazyce. Pracuje tedy jako moderátor a editor zpráv ale také jako tlumočnick českého znakového jazyka. Díky znalosti ukrajinského znakového jazyka funguje také jako tlumočnick z ukrajinského znakového jazyka do českého znakového jazyka. V umělecké tvorbě je také činný. Patří mezi neslyšící umělecké tlumočnick, které můžeme vidět častěji.¹⁰⁹

Jeho tvorbu lze vyhledat snadno na internetu. Je možné najít jeho přednesy znakované poezie, ale také pohádek pro děti. Podílí se i na tlumočení zpěvu a hudebních představení. Také spolupracuje s portálem webličko, kde prezentuje znakovanou poezii či pohádky pro děti. Funguje zde také jako lektor při uměleckých workshopech.¹¹⁰

Zlata Kurcová

Neslyšící moderátorka zpráv v českém znakovém jazyce a slavná, oblíbená herečka mezi Neslyšícími. Paní Kurcová je také autorka vánočních pohádek, které každý rok vysílá Česká televize. Dále se podílí na reportážích pro iVysílání České televize, jedná se o Televizní klub neslyšících. Reportáže se týkají světa Neslyšících. Její poslední pohádka, v pořadí sedmá, ve které si sama zahrála, se nazývá: „O kouzelné rybí kostičce“. Podílí se také na tlumočení divadelních představení a zprostředkovává hudbu pro Neslyšící publikum.¹¹¹

¹⁰⁹ Sergej Josef Bovkun: Narodil jsem se na Sibiři, ale moje krev je ukrajinská. *Jsem jedno ucho* [online]. 2022 [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://snn-cr.cz/Sergej-Josef-Bovkun-Narodil-jsem-se-na-Sibiri-ale-moje-krev-je-ukrajinska.html>

¹¹⁰ *Webličko* [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.weblicko.cz/>

¹¹¹ MAŠLÁŇOVÁ, Marie. *Mašle Média* [online]. 2022 [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/maslemedia>

PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZNAM UMĚLECKÉHO TLUMOČENÍ

Tato část bakalářské práce je již věnována výzkumnému šetření. V první části bylo popisováno na teoretické úrovni umělecké tlumočení a témata s tím spojená. V praktické části se autorka snažila zjistit prostřednictvím smíšeného výzkumu názor Neslyšících na umělecké tlumočení, jeho význam pro ně a také jejich spokojenost s možnostmi pro Neslyšícího diváka v ČR, tedy hlavně s četností takových akcí. Skrze rozhovor a anketu se autorka také snažila zjistit znalosti slyšících hudebníků o uměleckém tlumočení.

6.1 Cíle výzkumu

Hlavní cíl: Cílem praktické části bakalářské práce bylo zjistit význam uměleckého tlumočení pro Neslyšící. Hlavním cílem výzkumu tedy bylo vyhodnotit, jak moc je divadlo a hudba pro Neslyšící důležitá a jak ji vnímají.

Dílčí cíle:

- ✓ Vyhodnotit spokojenost Neslyšících osob s četností umělecky tlumočených akcí v ČR.
- ✓ Zjistit, jaký typ uměleckého tlumočení Neslyšícím vyhovuje nejvíce.
- ✓ Zjistit, jaké mají slyšící hudebníci povědomí o uměleckém tlumočení a zda by byli samy nakloněni případné spolupráci s tlumočnickem při svém vystoupení či nikoliv.
- ✓ Posledním cílem bylo zodpovědět stanovené výzkumné otázky.

Výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka:

- ✓ Jaký názor mají Neslyšící na umělecké tlumočení v České republice?

Tato hlavní výzkumná otázka by měla objasnit, zda je podle dotazovaných v ČR dostatek umělecky tlumočených akcí. Zda jsou tedy oslovení Neslyšící spokojeni s nabídkou takových akcí, zahrnujeme sem nejen tlumočenou hudbu ale také divadlo i poezii. Otázka by také měla zodpovědět, jaký mají dotazovaní názor na nabídku pro Neslyšící diváky v zahraničí, zda je podle nich lepší/horší či stejná jako v ČR.

Dílčí výzkumné otázky:

- ✓ Jaký postoj mají oslovení Neslyšící k hudbě a k divadlu?

Tato otázka by měla zodpovědět, zda se Neslyšící o hudbu a divadlo zajímají, zda navštěvují umělecky tlumočené akce, pokud ta možnost je.

- ✓ Jaký typ uměleckého tlumočení je pro oslovené Neslyšící nejpříjemnější?

Druhá dílčí výzkumná otázka by měla zodpovědět jeden ze stanovených cílů.

- ✓ Jaký postoj mají k uměleckému tlumočení vybraní slyšící hudebníci?

Poslední dílčí výzkumná otázka by měla zjistit, jaké vědomosti o uměleckém tlumočení mají slyšící hudebníci, zda se s ním samy setkali a pokud ne, zda by o to měli zájem. Otázka má také vyjasnit, zda by hudebníci měli zájem o spolupráci s uměleckým tlumočnickem a čeho by se popřípadě obávali.

6.2 METODY VÝZKUMU

Pro naplnění stanovených cílů byla autorkou zvolena kombinace kvalitativního a kvantitativního typu výzkumu. Kvalitativní výzkum je podle Švaříčka proměnlivě plánovitý, střídají se v něm tedy fáze, kdy se výzkumník drží předem daného plánu s fázemi, kdy hledá určitá řešení problémů a situací, s kterými však na počátku nepočítal.¹¹²

¹¹² ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. Praha: Portál, 2014, str. 53. ISBN 978-80-262-0644-6.

Kvalitativní typ výzkumu byl realizován prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru. Polostrukturovaný rozhovor vychází z předem připraveného seznamu témat a otázek. Metoda rozhovoru byla zvolena z toho důvodu, že dokáže popsat pocity, zkušenosti a dojmy informanta do hloubky. A právě to je potřeba pro naplnění cílů tohoto výzkumu.

Rozhovor je nejčastěji používaná metoda ke sběru dat ve výzkumu kvalitativního typu. Prostřednictvím hloubkového rozhovoru jsou zkoumáni členové určitého prostředí, nějaké určité specifické sociální skupiny s cílem získat pochopení o událostech, kterým rozumí nejvíce členové dané skupiny.¹¹³

„Pomocí otevřených otázek může badatel porozumět pohledu jiných lidí, aniž by jejich pohled omezoval pomocí výběru položek v dotazníku. Hloubkový rozhovor umožňuje zachytit výpovědi a slova v jejich přirozené podobě, což je jeden ze základních principů kvalitativního výzkumu.“¹¹⁴

Polostrukturovaný rozhovor obsahuje předem připravené otázky, které důsledně směřují k identifikaci výzkumných dat pomocí detailních odpovědí informantů. Nejdůležitější částí je jádro rozhovoru. Obsahuje otázky a témata, které musí výzkumník s dotazovanými určitě probrat. Na toto jádro poté navazují další doplňující témata a otázky, které rozšiřují výzkum. Mohou přispět k lepšímu uchopení problému, o který se výzkumník zajímá.¹¹⁵

Výzkum je však také obohacen o kvantitativní typ šetření a to skrze anketu. Anketa mohla rozhovory doplnit a tím výzkum obohatit o další údaje.

Kvalitativním výzkumem získáme mnoho dat týkajících se omezeného počtu informantů. Naproti tomu skrze kvantitativní výzkum jsme schopni zjistit dílčí údaje o velkém počtu

¹¹³ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. Praha: Portál, 2014, str. 159. ISBN 978-80-262-0644-6.

¹¹⁴ Tamtéž, str. 159-160

¹¹⁵ MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2019, str. 80. ISBN 978-80-7419-285-2.

osob. Kvalitativní výzkum směřuje spíše k porozumění studovaného jevu, k hledání smyslu a ke zkoumání prožitků, zkušeností, dojmů, zatímco kvantitativní typ výzkumu je zaměřen na vysvětlování, zjišťování nebo objasňování jevů.¹¹⁶

Při použití kvalitativní metodologie a poté kvantitativní metodologie, lze vytvořit hlubokou teorii potvrzenou na širším vzorku. Právě pro rozšíření nebo doplnění různých dat lze využít přístupy oba dva.¹¹⁷

6.3 VÝZKUMNÝ VZOREK

Pro výzkum bylo potřeba oslovit dvě skupiny respondentů. První skupinou byli osoby Neslyšící, žijící na území České republiky, kteří jako hlavní prostředek komunikace využívají český znakový jazyk. Pro cíle výzkumu byly tyto podmínky klíčové. Druhou skupinou byli slyšící hudebníci, studenti nebo absolventi Pražské hudební konzervatoře.

6.4 PRŮBĚH VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Rozhovor s první skupinou informantů byl obsáhlejší, obsahoval 12 otázek, anketa pro Neslyšící měla otázek celkem 10. Druhá skupina – tedy slyšící hudebníci odpovídala v rozhovoru na 5 otázek a v anketě také na 5 otázek. Rozhovor a anketa pro hudebníky sloužily jako takové doplnění této práce, tento směr by si však určitě zasloužil další zkoumání.

Neslyšících informantů k rozhovoru bylo celkem 6 a respondentů v anketě odpovědělo celkem 10, výzkumný vzorek Neslyšících tedy dohromady tvořil 16 osob. Ve druhé

¹¹⁶ MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2019, str. 23-24. ISBN 978-80-7419-285-2.

¹¹⁷ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. Praha: Portál, 2014, str. 25. ISBN 978-80-262-0644-6.

skupině – tedy u slyšících hudebníků byli 2 informanti pro rozhovor a 16 respondentů odpovědělo v anketě, dohromady tedy celkem 18 osob ve druhém výzkumném vzorku.

Před uskutečněním rozhovoru byli autorkou osloveni Neslyšící osoby prostřednictvím e-mailu, kde autorka vysvětlila svůj záměr a poprosila je o spolupráci. Většina oslovených respondentů souhlasili a velmi ochotně přispěli k výzkumu této práce. S některými informanty byl rozhovor realizován osobně, se zbytkem prostřednictvím web kamery - online. Druhý způsob byl volen kvůli vzdálenosti nebo omezeným časovým možnostem.

Při všech rozhovorech s osobami Neslyšícími byl přítomen také tlumočnický do českého znakového jazyka, který otázky tlumočil. Tlumočnický byl vždy přítomen online a kontakt s ním byl navázán přes tlumočnickou online službu, k tomu určenou. Odpovědi Neslyšících si autorka díky tlumočnickovi mohla nahrávat na záznamník v telefonu a poté si rozhovor přepsat. Nahrávání bylo nutné pro následný přepis a pro analýzu rozhovoru. Před zahájením rozhovoru poučila Neslyšícího spolu s tlumočnickem o anonymitě a o tom, že odpovědi budou nahrávány a použity do výzkumu. Pokud Neslyšící se vším souhlasil, spustilo se nahrávání a začal rozhovor.

Autorka zahájila rozhovor v podobě „rozehřívacích otázek“, poté následovalo jádro rozhovoru spolu s nejdůležitějšími otázkami. Rozhovor zakončily dvě doplňující otázky, zda by chtěl Neslyšící zdůraznit ještě nějakou oblast, která podle něj nebyla zmíněna a zda se chce on sám na něco zeptat dotazujícího. Tyto dvě otázky byly příjemným zakončením rozhovoru, protože umožnily informantovi mluvit i o oblastech, které v rozhovoru sice nebyly zmíněny v otázkách, ale mohly být zajímavým doplněním a zpestřením rozhovoru. Takové závěrečné otázky doporučují ve své publikaci Roman Švaříček a Klára Šed'ová.¹¹⁸

Se slyšícími hudebníky probíhal rozhovor podobným způsobem, akorát zde nemusel být přítomen tlumočnický a rozhovor nebyl tak obsáhlý, jako u první skupiny informantů.

¹¹⁸ ŠVAŘÍČEK, Roman a KLÁRA ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. Praha: Portál, 2014, str. 46. ISBN 978-80-262-0644-6.

Ankety byly obě vytvořeny prostřednictvím online formuláře přes Google dokumenty. Poté byly zveřejněny na sociální síti Facebook v příslušných skupinách. Otázky byly uzavřené a u většiny otázek pouze s možnostmi „ano“ či „ne“, jen některé z nich měly možnost „jiné“. Otázky v anketě byly jednoduché, na rozdíl od rozhovoru, kde se autorka snažila jít více do hloubky. Otázky do ankety pro Neslyšící byly zjednodušené také proto, aby jim Neslyšící respondenti dobře rozuměli. Anketa měla za cíl především doplnit rozhovory o další názory a zkušenosti. Autorka poté shromáždila data z ankety i z rozhovorů. Shrnutí a následné vyhodnocení se nachází v následujících kapitolách.

6.5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

V této kapitole autorka shrnula výsledky svého výzkumu. Nachází se zde celkem 10 otázek použitých v anketě a jejich vyhodnocení pomocí grafů. Pod grafem je výsledek více rozebrán a shrnut. Některé zajímavé odpovědi respondentů jsou přímo citovány.

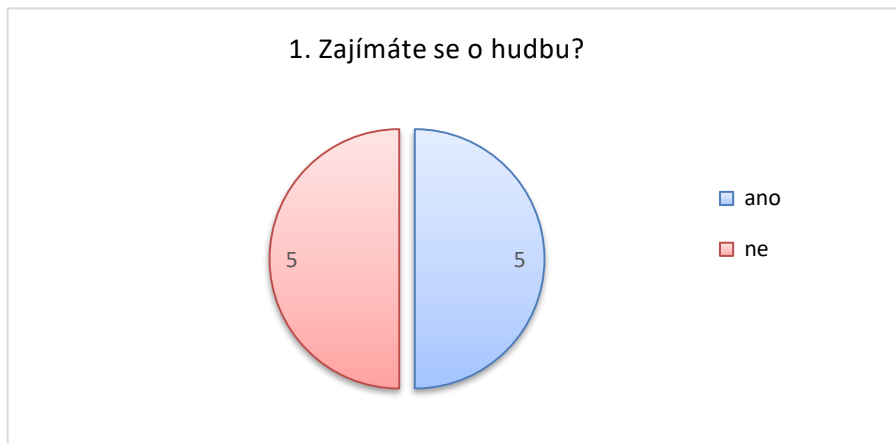
1. Výzkumný vzorek: Neslyšící

V následujících grafech se nachází vyhodnocení ankety. V anketě odpovědělo celkem 10 Neslyšících respondentů skrze online anketu přes sociální síť Facebook. Anketa obsahovala 10 otázek, které jsou formulovány jednodušším způsobem než v rozhovoru, především kvůli správnému porozumění Neslyšících a nabízejí hlavně odpovědi „ano“ či „ne.“

Po vyhodnocení ankety se v kapitole nachází vyhodnocení rozhovorů, kde jsou odpovědi informantů rozebrány více do hloubky a také citovány některé odpovědi.

Anketa

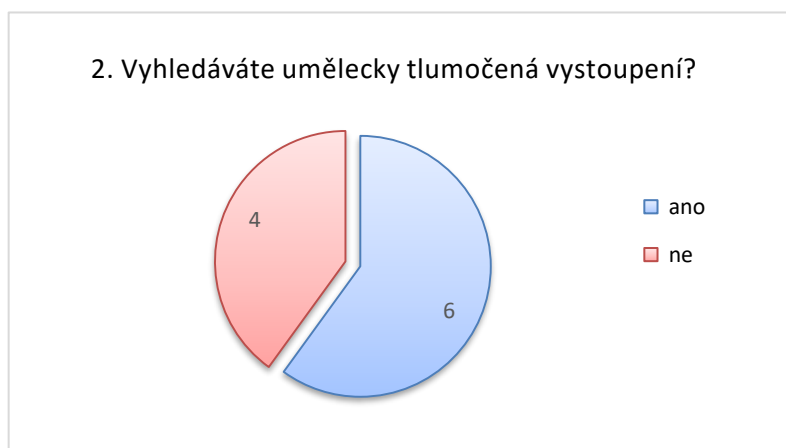
Graf č. 1

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

První otázka v anketě vyšla opravdu nejasně, jedna polovina respondentů odpověděla kladně a druhá polovina záporně. Nelze však říct, že Neslyšící osoby o hudbu zájem neprojeví. Otázka byla následně více do hloubky rozebrána skrze rozhovor.

Graf č. 2

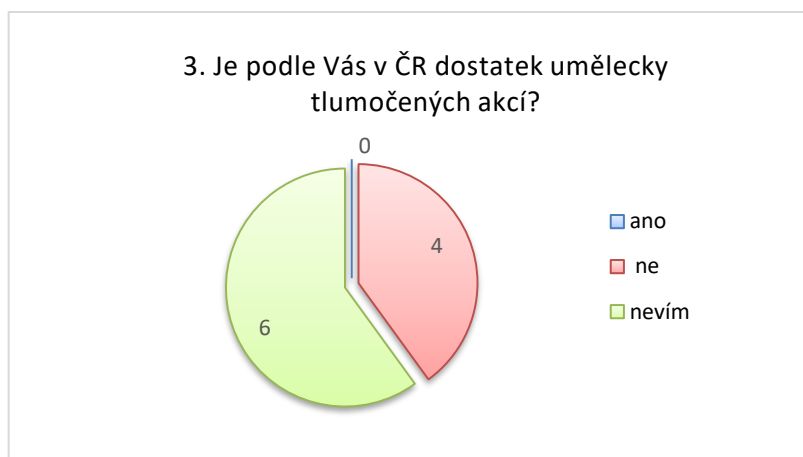

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

Nadpoloviční většina – tedy 6 respondentů uvedlo, že umělecky tlumočené akce vyhledávají. Zbylí 4 dotazovaní takové akce naopak nevyhledávají. V rozhovoru to zdůvodnili například tím, že se o hudbu a divadlo ve svém volném čase zas tolik

nezajímají, a nebo také tím, že mají negativní zkušenosti s uměleckým tlumočením a proto je už taková představení nelákají.

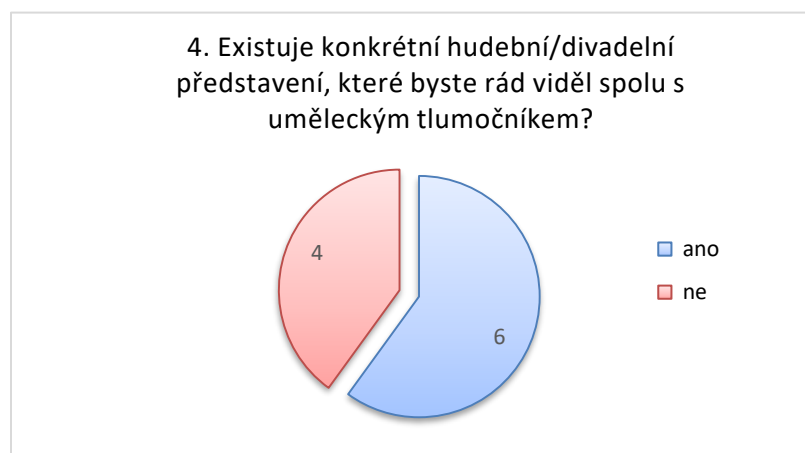
Graf č. 3

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

Žádný z respondentů nezvolil možnost „ano“, tedy, že je podle něj tlumočených akcí v ČR dostatek. To svědčí o nespokojenosti oslovených Neslyšících s četností umělecky tlumočených akcí u nás. 6 respondentů však zvolilo možnost „nevím“, tedy nejspíš nabídku nesledují, nebo se o umělecká vystoupení ve svém volném čase tolik nezajímají.

Graf č. 4

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

V anketě nadpoloviční většina odpověděla, že mají konkrétní představu o tlumočeném uměleckém vystoupení, které by rádi viděli. V anketě však žádný z respondentů konkrétní hudební vystoupení či divadelní hru neuvedl. V rozhovoru však měla autorka možnost se doptávat více, proto tam je otázka více rozebrána.

Graf č. 5

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

Stejně jako u předchozí otázky, v páté otázce odpovědělo 6 respondentů kladně a 4 záporně. Tedy 6 oslovených respondentů nějakého českého uměleckého tlumočníka a zbytek nikoliv. Do ankety měli Neslyšící také možnost napsat konkrétní jména.

Vícekrát se v odpovědích objevila tato jména: Josef Sergej Bovkun, Veronika Bočková a Andrea Krajčíková Kalců. Další zmiňovaná jména v anketě byla tato: Alan Ptáček, Veronika Slámová, Zuzana Hájková a Marie Basovnicková.

Graf č. 6

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

Šestou otázkou v anketě chtěla autorka zjistit, zda se Neslyšící kromě představení tlumočení hudby a divadla zajímají také o tlumočenou poezii. A odpověď je kladná, většina oslovených Neslyšících představení tlumočené poezie už někdy viděla a všichni oslovení si odnesli pozitivní zážitek.

Graf č. 7

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

Tato otázka byla zaměřena na tlumočníka a jeho možné dopady na celkovou atmosféru z vystoupení. Otázka sice nesměruje k naplnění cílů výzkumu, autorku však zajímalo, co si o tom oslovení Neslyšící myslí, téma by do budoucna určitě chtěla znova otevřít a rozebrat více do hloubky.

Graf č. 8

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

Osmá otázka v anketě a zároveň jedna z výzkumných otázek stanovených na začátku výzkumu měla za cíl zjistit, jaká forma uměleckého tlumočení je pro oslovené Neslyšící nejpříjemnější. Z grafu vyplývá, že nejvíce respondentů zvolilo možnost stínového tlumočení, tedy kdy tlumočník na jevišti „splyne“ s hercem. Stejný počet respondentů však zvolilo možnost „je mi to jedno“. V rozhovorech se autorka více doptávala a zjistila, že tuto možnost Neslyšící volili proto, protože jsou vděční za jakýkoliv typ tlumočení a neradi by upřednostňovali pouze jeden z nich.

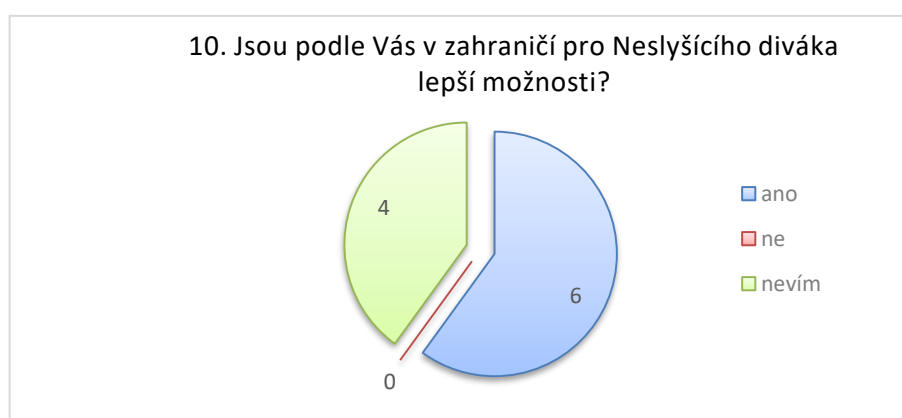
Graf č. 9

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

Touto otázkou chtěla autorka zjistit, zda se oslovení Neslyšící zajímají také o vážnou hudbu a zda někdy takové vystoupení viděli spolu s uměleckým tlumočníkem. Polovina odpověděla kladně, tedy, že s takovým vystoupením zkušenost mají a druhá polovina odpověděla záporně. V rozhovoru se autorka více doptávala na konkrétní zkušenosti Neslyšících a získala zajímavé odpovědi, které budou více rozebrány nebo citovány v následující kapitole.

Graf č. 10

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

Poslední, tedy desátá otázka v anketě se zaměřovala na spokojenost oslovených Neslyšících s úrovní uměleckého tlumočení u nás. Autorka chtěla zjistit, co si respondenti myslí o uměleckém tlumočení v zahraničí. V anketě většina respondentů odpověděla, že jsou podle nich v zahraničí pro Neslyšícího diváka lepší možnost. Zbytek respondentů odpověděl neutrálně, žádný respondent však ne zvolil možnost „ne“, tedy žádný z oslovených respondentů v anketě si nemyslí, že jsou v České republice lepší možnosti než v jiných zemích.

Rozhovor s Neslyšícími informanty

Rozhovor byl realizován se šesti informanty, u rozhovoru byl vždy přítomen tlumočnick do českého znakového jazyka. Rozhovor obsahoval celkem 13 otázek, které měli zjistit stanovené cíle a odpovědi na výzkumné otázky. 10 otázek v rozhovoru jsou stejné, jako

otázky v anketě, akorát jdou více do hloubky, informanti tak měli možnost se rozpovídat a podělit se o své dojmy. Zbylé 3 otázky v anketě uvedeny nebyly, protože je nebylo možné přepracovat do uzavřených otázek. Jedná se o doplňující otázky a nebo o otázky, které popisují opravdu subjektivní názor nebo zkušenost. Níže jsou vypsány všechny otázky z rozhovoru a poté shrnuty, některé odpovědi informantů jsou zde ocitovány.

1. Jak hudbu vnímáte? Co při ní cítíte?

Informanti, kteří odpověděli, že se o hudbu nějakým způsobem zajímají, uvedli, že pokud je možnost uměleckého tlumočení hudby či zpěvu, rádi se na představení podívají. Také pokud hraje hudba nahlas, oslovení Neslyšící uvedli, že jsou velmi citliví na vibrace a dovedou skrze ně vnímat rytmus a celkový náboj skladby, a to je pro větší většinu respondentů příjemné a přínosné a takovou možnost rádi vyhledají. 3 informanti také v rozhovoru uvedli, že si umí hudbu představit.

Informantka, která vystudovala Akademii múzických umění v Brně, uvedla: *„...díky tomu, že jsem nastoupila na vysokou školu - na JAMU, tak tam mě naučili vnímat spoustu věcí bez zvuku, i tu hudbu. Tam je důležité, že to tělo vnímá vibrace. Takže pomocí vibrací, mě naučili na JAMU vnímat zvuk.“*

2. Jaký k hudbě máte postoj? Vyhledáváte umělecky tlumočená hudební vystoupení?

Většina informantů uvedla, že je hudba baví a nějakým způsobem se o ní každý zajímá. Pouze jedna respondentka uvedla, že jí hudba nic neříká, neumí si ji představit a ani ji neumí vnímat skrze vibrace. Tlumočená divadelní představení však vyhledává. Čtyři oslovení informanti odpověděli, že pokud je nějaké představení umělecky tlumočené, uvítají to.

Jeden z informantů uvedl: *„Hudbu vnímám umělecky, hlavně teda vizuálně a skrze znakový jazyk. Je to pro mě tedy nějaký vizuální umělecký zážitek. Samozřejmě, co se týče konkrétně hudby, tak vnímám také rytmus.“*

3. Myslíte, že je v ČR dostatek kulturních akcí tlumočených pro Neslyšícího diváka?

Na tuto otázku odpověděli 4 informanti tak, že si nemyslí, že je u nás dostatek umělecky tlumočených akcí. Zbylí dva informanti uvedli, že je toho podle nich tak akorát.

Jeden z informantů, který se přiklání k tomu názoru, že je u nás nedostatek takových akcí, odpověděl na otázku následovně: *„Tak to si nemyslím. Když to řeknu upřímně, myslím, že dříve ta nabídka byla daleko větší, byly pravidelné akce a spousta možností, kde se setkat s uměním pro Neslyšící. Dnes je ta nabídka o dost menší. Myslím, že těch možností máme málo. Ted' jedna z takových základních přehlídek Neslyšících, co se týče umění, je akce Mluvící ruce a to je v podstatě jediná taková přehlídka tohoto druhu. Další bych zmínil třeba skupinu Handsdance, to je také skupina, která se zabývá uměním ve ZJ, ale ta nabídka není moc velká.“*

Skupina Hands Dance, o které se autorka zmiňuje v teoretické části, je v odpovědích respondentů uváděna několikrát.

Informanti, kteří by chtěli víc takových akcí, však také poznamenali, že chápou složitost příprav, možnou časovou náročnost zkoušení, problémy v komunikaci aj. Jeden informant také poznamenal, že by takových akcí určitě mohlo být víc, ale Neslyšící by se podle něj měli více zajímat o hudbu či divadlo a takových akcí by si měli všímat více a víc si jich žádat. Podle něj Neslyšící projevují o tlumočené umění nedostatečný zájem, a malá nabídka je výsledek. Jeden z informantů také zmínil, že je málo tlumočnicků, kteří se věnují právě uměleckému tlumočení, a to je také jedna z příčin, proč těch akcí není tolik.

4. Je nějaké konkrétní hudební vystoupení, které byste chtěl zhlédnout spolu s tlumočnickem? (kapela, zpěvák)

U čtvrté otázky odpověděli 3 informanti tak, že nabídku slyšících zas tolik nesledují a chodí spíše na vystoupení Neslyšících umělců. Jeden informant odpověděl takto:

„Ráda bych viděla s tlumočnickem nebo s přepisem lidové písničky s tancem v krojích. S maminkou jsem chodila do Kinského letohrádku na vystoupení lidových souborů, mohla jsem se jenom dívat, jak tančí a bylo mi líto, že neslyším jejich písničky.“

5. Znáte nějakého českého tlumočníka, který se zaměřuje na umělecké tlumočení?

U této otázky autorku zajímala konkrétní jména, zajímalo jí, která jména jsou mezi Neslyšícími známá. 4 informanti uvedli konkrétní jména, zbylí dva odpověděli, že umělecké tlumočnický znají, ale pouze podle obličejů a jména si nemohli vybavit.

Jména, která zazněla v odpovědích informantů při rozhovoru, jsou tato: Josef Sergej Bovkun, Zlata Kurcová – oba Neslyšící tlumočníci, dále pak umělecká skupina Kukátkoo nebo spolek OUKEJ, dále Nad'a Hynková Dingová a vícekrát zazněla také skupina Hands Dance.

6. Viděl jste někdy představení tlumočené poezie (básní)? Chtěl byste více takových vystoupení? Čím je znakový jazyk v poezii specifický?

Otázku o poezii zahrnula autorka do rozhovorů proto, protože tlumočená poezie také spadá do uměleckého tlumočení, autorka o ní píše v teoretické části. A jak se ukázalo v anketě i v rozhovoru, je mezi Neslyšícími poměrně oblíbená. V rozhovoru byl dvěma informanty zmíněn portál Weblíčko, kde jsou videa umělecky tlumočené poezie, hlavně tedy pro děti.

Autorka se v rozhovoru dál doptávala, jak vlastně znakový jazyk v básni vypadá, čím se liší od běžného znakového jazyka. Jeden z informantů to vysvětlil takto: *„Ten překlad je samozřejmě trochu jiný. My vlastně nevnímáme konce vět, to pro nás není důležité, takže to měníme například tak, že použijeme... například, když v té básni je: vodopád padá a voda dál plyne, tak použijeme stejný tvar ruky a není potřeba zkrátka jít slovo poslovu ale dát ten výsledný dojem, aby to prostě dobře vypadalo. Aby to vizuálně dobře vypadalo, být co nejvíce vizuální, aby to bylo příjemné pro oči, tak se překládá poezie, aby to dobře vypadalo na oko.“*

7. Jsou podle vašeho názoru slyšící lidé tlumočenému umění otevřeni? (slyšící diváci či umělci)

Touto otázkou autorka chtěla zjistit, co si Neslyšící myslí o slyšících, ve spojitosti s uměleckým tlumočením. Většina informantů se shodla na tom, že záleží na konkrétní osobnosti člověka, ať už umělce či diváka. Pozitivnější odpovědi obsahovaly názor, že to pro mnoho lidí může být přínosem a může to celé vystoupení vylepšit, oživit. 5 informantů se shodlo v tom, že slyšícím divákům tlumočnick na jevišti nevádí a nenaruší jim zážitek. Jeden informant uvedl, že tlumočníci nejsou publikem vítáni. Co se týče slyšících umělců na jevišti, ať už herců či hudebníků, všichni informanti poznamenali, že mohou mít strach z možné „uloupení pozornosti“ tlumočnickem. To se samozřejmě stává a poté záleží na komunikaci na jevišti a také na osobnosti a zkušenostech herců či hudebníků, jak se s tím vypořádají. Jeden informant uvedl zajímavou zkušenost:

„Vzpomínám si na jednu situaci asi před rokem nebo dvěma, kdy bylo vystoupení Standup a byl tam vlastně nějaký komik, ten obsah byl poněkud legrační, bylo to i trošku sprosté a najednou, když to bylo tlumočené, tak ti diváci se začali dívat na toho tlumočnicka, protože je zajímavé, jak si s tím poradí, jak to vypadá a ten komik z toho byl vyvedený z míry, protože najednou ta pozornost šla od něj vedle na tlumočnicka. To se může stávat.“

Zajímavý pohled přinesl i informant, který tvrdil, že umělci i divadla tlumočená vystoupení spíše odmítají, právě z toho důvodu, že by to mohlo narušit zážitek diváků.

8. Jaký typ uměleckého tlumočení vám vyhovuje nejvíce a který vám naopak příliš nevyhovuje?

Touto otázkou chtěla autorka zjistit, která z forem uměleckého tlumočení je pro Neslyšící diváky ta nejpříjemnější. 4 informanti uvedli, že nejraději mají tlumočení stínové a také když jsou na jevišti alespoň dva tlumočníci. Stínové tlumočení a jeho výhody jsou popsány v teoretické části této bakalářské práce. Jeden informant také dodal, že má raději, když je tlumočnick Neslyšící. Zbylí 2 informanti uvedli, že nechtějí upřednostňovat pouze jeden typ tlumočení, a že jsou vděční za jakýkoliv z typů.

Negativní zkušenost popsal jeden z informantů následovně: „*Nejhorší je asi naopak to, když tam jsou jenom slyšící herci a někde v rohu je nějaký tlumočník.. Vždy je na tom jednom místě, v rohu, nikam se během představení nepřemístí, tak to se mi nelíbí.. U tohoto typu pak vůbec nevím, o čem ta hra vlastně je.*“

9. Je nějaká konkrétní divadelní hra, kterou byste rád viděl tlumočenou do ZJ?

Autorka chtěla zjistit konkrétní divadlo či konkrétní divadelní hru, o kterou by Neslyšící případně měli zájem spolu s tlumočením. Konkrétní představení se jí však zjistit nepovedla. Většina informantů odpověděla tak, že by byli rádi za více tlumočených divadelních představení, ale konkrétní hra je nenapadla. Zdůvodnili to například tím, že nesledují nabídku slyšících. Jeden informant uvedl konkrétní divadlo: „*S přepisem nebo s uměleckým tlumočením bych ráda viděla nějakou veselou hru v Dejvickém divadle.*“

10. Byl jste někdy na tlumočeném koncertu vážné hudby? Čím je podle Vás specifická?

Desátá otázka měla za cíl zjistit, zda mají oslovení Neslyšící zkušenost s tlumočením vážné hudby. 5 informantů takovou zkušenost mají a všichni velmi pozitivní. Tlumočení vážné hudby jim přinášelo mnohem více emocí a tím pádem hlubší prožitek než například tlumočená píseň.

Jeden z informantů popsal zajímavou vzpomínku spojenou s vnímáním hudby: „*...počkejte, nepamatuji si přesně, kde to bylo, už je to teda dost dávno, tak asi nějaký balet, kde hrála vážná hudba.. Někdo tam hrál na hudební nástroje, různé, myslím například trubka, také housle a tak, a v publiku byli všichni Neslyšící a dostali jsme do ruky balónek. Ten jsem držela a mohla tu hudbu vnímat. Pomocí vibrací přes balón. A to byl teda zvláštní pocit, tlumočník tam ale nebyl. Sledovali jsme vystoupení a v ruce drželi balón. Všichni Neslyšící. Pomocí vibrací skrze ten balónek jsme vlastně vnímali tu hudbu.*“

Všech 6 informantů se shodlo v tom, že u tlumočení vážné hudby více vnímají emoce a více se dokážou napojit na tlumočníka, také všichni potvrdili, že právě u takového typu tlumočení je důležitá zkušenost tlumočnicků.

11. Jaké jsou podle Vás možnosti pro Neslyšícího diváka v zahraničí?

Touto otázkou autorka chtěla zjistit, co si oslovení Neslyšící myslí o úrovni tlumočení v zahraničí a zda jsou podle nich lepší, horší či podobné jako u nás. 5 informantů v rozhovoru uvedlo, že je podle nich tlumočení v zahraničí na lepší úrovni. Několik z nich zmínilo státy jako USA, a nebo Velkou Británii. Jeden Neslyšící informant uvedl, že například v USA je tlumočení na lepší úrovni proto, protože je tam kultura Neslyšících celkově dál, u nás je stále poměrně mladá. Výkony tlumočnicků a různé umělecké akce jsou však podle většiny informantů v zahraničí rozhodně lepší. Jeden z informantů poznamenal, že si však ani nemyslí, že je to u nás na nejhorší úrovni, dodal, že jsme podle něj někde uprostřed.

12. Proč myslíte, že mají slyšící lidé tak malé povědomí o kultuře Neslyšících a tím pádem i o uměleckém tlumočení? Máte případně řešení, jak to zlepšit?

Touto otázkou chtěla autorka zjistit, co by oslovení Neslyšící případně navrhovali, jak by zlepšili povědomí slyšící společnosti o Neslyšící komunitě. 4 informanti uvedli, že by byli proto, aby se pořádalo více kulturních akcí, které mohou propojit slyšící a Neslyšící a podporovat tak sdílení kultury. Tito 4 informanti se také shodli v tom, že by zlepšili propagaci takových akcí. Jeden informant uvedl, že by to chtělo více známých Neslyšících osobností, aby byli více viděni a více vystupovali i u slyšící veřejnosti. Poslední informant poznamenal, že žádné řešení nemá a nenapadá ho nic, jak povědomí veřejnosti o jeho komunitě zvětšit.

13. Chtěl byste zdůraznit ještě nějakou oblast, o které jsme se bavili? Něco dodat, doplnit?

Tuto závěrečnou otázku autorka pokládala vždy na konci rozhovoru s každým informantem. Chtěla, aby měli možnost rozhovor ještě o něco doplnit, zmínit něco, na co mohli v průběhu rozhovoru zapomenout, nebo na co se autorka neptala.

4 informanti už na závěr nic doplnit ani vyzdvihnout nechtěli, zbylí dva však ano. Jeden z nich řekl toto: *„Ještě existuje oblast - televize a skryté titulky s divadlem. V televizi na stanici ART se ráda dívám, když dávají se skrytými titulky divadelní nebo hudební představení třeba operu. Nebo např. rockový*

koncert Rolling Stones, se skrytými titulky, to jsem viděla a dobře jsem se pobavila a jsem s tím moc spokojená.“

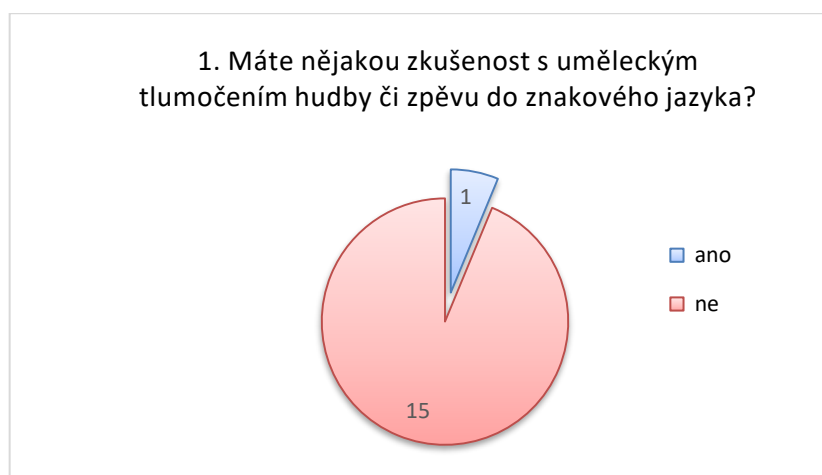
Druhý informant chtěl na závěr dodat následující: *„Chtěla bych víc motivovat Neslyšící veřejnost, aby získali větší zájem, o tlumočená představení, protože spoustu Neslyšících to moc nezajímá, takže to by se určitě zlepšit dalo, tahle oblast.“*

2. Výzkumný vzorek: slyšící hudebníci

V této skupině odpovídalo celkem 16 respondentů prostřednictvím online ankety skrze skupinu na sociální síti Facebook. V následujících grafech se nachází shrnutí výsledků ankety a jejich vyhodnocení. Stejně jako u prvního výzkumného vzorku se v této kapitole po shrnutí ankety nachází shrnutí rozhovoru s hudebníky, více rozebrané odpovědi a některé citace.

Anketa

Graf č. 11

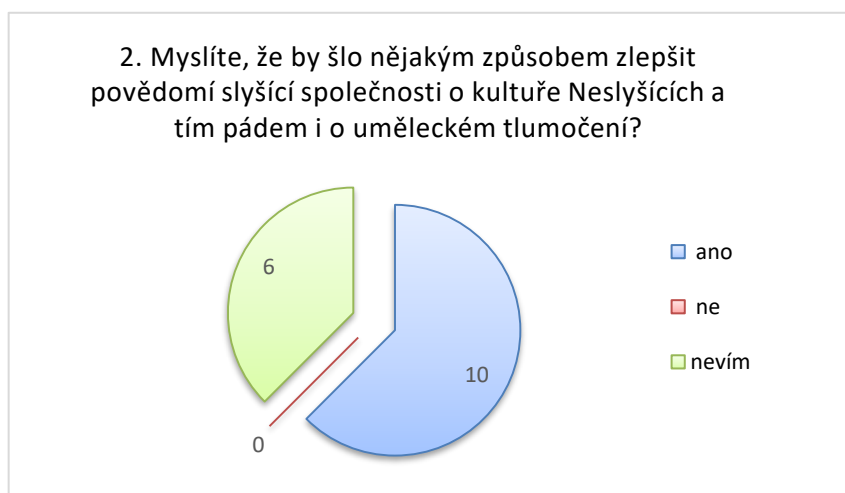

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

Úvodní otázka v anketě pro slyšící hudebníky měla zjistit, zda už se někdy setkali s uměleckým tlumočením hudby či zpěvu do znakového jazyka. 15 respondentů

odpovědělo negativně, žádnou zkušenost s tlumočením hudby či zpěvu nemají. Pouze jeden respondent odpověděl, že už se s tlumočením setkal.

Graf č. 12

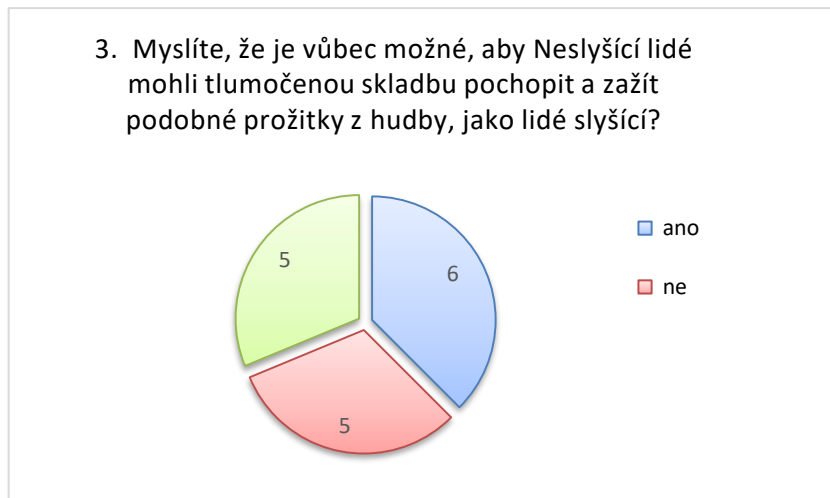

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

Nadpoloviční většina respondentů na tuto otázku v anketě odpovědělo kladně, tedy, že by šlo nějakými způsoby zlepšit povědomí slyšící veřejnosti o uměleckém tlumočení. Autorku zajímalo, jakými způsoby by to podle nich šlo konkrétně provést, tuto otázku proto více rozebrala v rozhovoru, který bude vyhodnocen v následující kapitole.

„Programy pro "vidomé" o nevidomých jsou velmi populární, bohužel podobné akce/výstavy/programy o životě Neslyšících neznám, takže pokud by byly, povědomí by asi stoupl.“ Podle této odpovědi v anketě je nedostatek akcí o Neslyšící komunitě určených pro slyšící veřejnost.

Graf č. 13

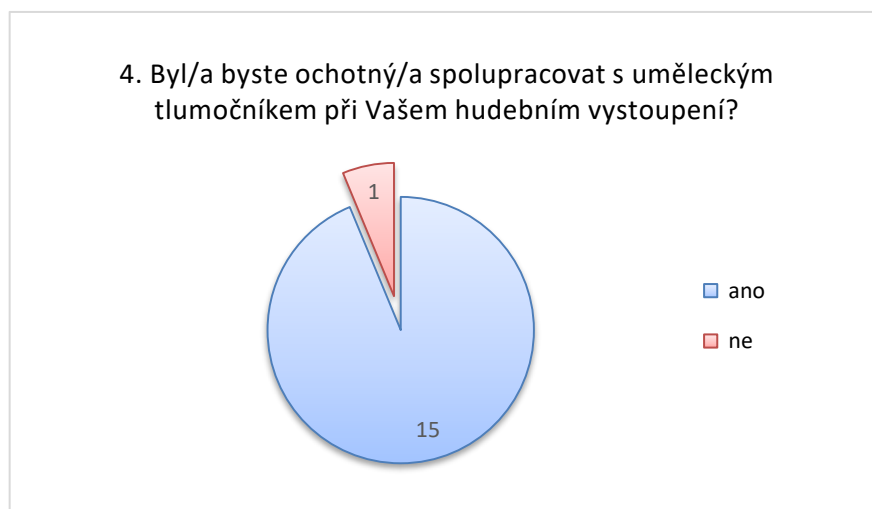

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

Autorku zajímalo, co si slyšící hudebníci myslí o prožitku z hudby u Neslyšících diváků. Výsledky grafu nejsou jednoznačné. 6 respondentů odpovědělo, že podle nich mohou Neslyšící diváci zažít podobné prožitky z hudby jako lidé slyšící. 5 respondentů uvedlo, že to podle nich naopak možné není a zbylých 5 zvolilo odpověď „nevím“.

Jeden z respondentů svoji odpověď v anketě více rozvedl: „*Myslím, že ano, ale asi to chce hodně úsilí a možná i hlubší vztah k muzice. A hlavně není hudba jako hudba, hodně žánrů a stylů znamená asi i jiný přístup k překladu do znakového jazyka.*“

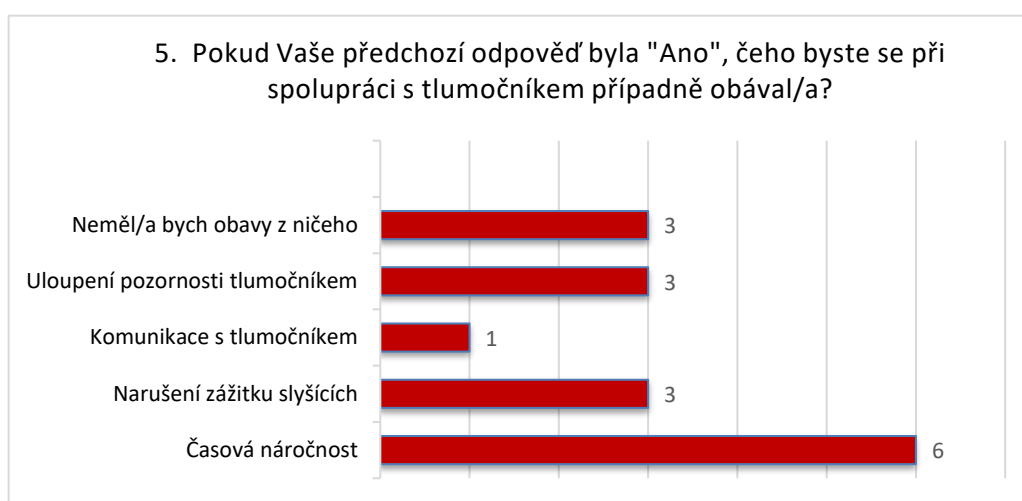
Graf č. 14

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

Čtvrtá otázka v anketě měla za cíl zjistit, zda by byli hudebníci nakloněni případné spolupráci s uměleckým tlumočníkem. Naprostá většina oslovených hudebníků odpověděla kladně, tedy, že by s tlumočníkem v budoucnu spolupracovala. Pouze jeden respondent odpověděl, že by o takovou spolupráci nestál. Svoji odpověď v anketě zdůvodnil takto: „*Za mě je to prakticky nemožné. Vůbec si nedovedu představit např. tlumočení velmi rychlých hudebních pasáží. Navíc hudba je záležitostí subjektivní a řeč je naopak objektivní.*“

Graf č. 15

Zdroj: autor práce, 2023 (vlastní šetření)

Poslední otázka ankety pro slyšící hudebníky měla zjistit, čeho by se při spolupráci s tlumočníkem případně obávali. Nejvíce respondentů volilo možnost „časová náročnost“. Právě časová náročnost zkoušení je tedy pro oslovené hudebníky nejvíce obávaná. U zbylých možností bylo množství možností vyrovnané, jenom jeden oslovený respondent by se obával komunikace s tlumočníkem.

Rozhovor se slyšícími informanty

Rozhovor s druhým výzkumným vzorkem – tedy se slyšícími hudebníky byl poskytnut jen dvěma informanty. Rozhovor měl sloužit jako takové doplnění ankety. Rozhovor obsahoval 5 otázek a byly stejné jako otázky v anketě. V rozhovoru však mohli jít

informanti více do hloubky. Oba informanti jsou absolventi Pražské hudební konzervatoře a hudbě se profesně aktivně věnují.

1. Máte zkušenost s uměleckým tlumočením hudby/zpěvu do ZJ? Jakou?

Autorka chtěla zjistit, zda se informanti už s uměleckým tlumočením někdy setkali a pokud ano, tak jaká jejich zkušenost byla. Jeden informant žádnou zkušenost neměl, druhý však ano. Uvedl, že viděl videa s uměleckým tlumočením konkrétně vážné hudby na sociální síti Facebook. Videa byly ve skupině České filharmonie a daný informant projevil v tomto směru velký zájem a nadšení.

2. Proč myslíte, že slyšící společnost má o kultuře Neslyšících a tím pádem i o uměleckém tlumočení většinou malé povědomí? Jak to podle vás zlepšit?

Tato otázka je v podstatě stejná jako u předchozí skupiny informantů. Autorku zajímal právě i pohled slyšících. Oba dva informanti v odpovědi uvedli, že je podle nich málo akcí, které se na Neslyšící komunitu zaměřují. Jeden z informantů navrhl možnost různých workshopů: *„Asi by bylo dobré to zlepšit.. Bud' nějakými třeba workshopy, na školách, i na těch uměleckých, a nebo i takovými těmi vzdělávacími programy, které bývají v Rudolfinu nebo v nějakých větších sálech, u nás v Hradci to bývalo většinou v kinech...“*

3. Myslíte, že je vůbec možné, aby Neslyšící lidé mohli překládanou skladbu pochopit a zažít podobné emoce z hudby jako lidé slyšící?

Touto otázkou autorka chtěla zjistit, co si o prožitku z hudby Neslyšících osob slyšící hudebníci vlastně myslí. Jeden z informantů uvedl, že Neslyšící nejspíš nebudou mít podobný zážitek z hudby jako slyšící, ale dodala, že to opravdu nedovede říct, nemá totiž s uměleckým tlumočením žádní zkušenosti. Oba dotazovaní však poznamenali, že hodně dělá už samotná přítomnost na takové akci a celková atmosféra daného představení. Podle druhého informanta si Neslyšící rozhodně podobný zážitek z hudby odnést můžou, ale záleží na hodně okolnostech – o jaký typ představení se jedná, o jaký typ tlumočení se

jedná, jakou má tlumočnická zkušenost a také na tom, zda je divák zcela Neslyšící a zda je Neslyšící od narození.

4. Byl byste sám ochotný spolupracovat s uměleckým tlumočnickem při vašem hudebním vystoupení?

Na tuto otázku odpověděli oba informanti jednoznačně kladně, tedy že by byli otevřeni takové spolupráci. Při svém hudebním představení by se tedy uměleckému tlumočení ani jeden nebránil.

5. Pokud byla předchozí odpověď ano, v čem myslíte, že by bylo možné úskalí spolupráce? Čeho byste se popř. bál?

Tato otázka v anketě nabízela hned 5 možností: Komunikace s tlumočnickem, možné „uloupení pozornosti“ směrem k tlumočnickovi na jevišti, časová náročnost zkoušek, narušený zážitek slyšících diváků, a nebo také, že by se hudebník neobával při možné spolupráci vůbec ničeho. Jeden z informantů v rozhovoru uvedl, že by neměl obavy z ničeho. Druhý informant řekl, že osobně by se také nebál ničeho. Poznamenal, že s časovou náročností by se u takových typů představení počítalo a také dodal, že nejnáročnější je takové vystoupení na přípravu pro tlumočnické, spíše než pro samotné hudebníky.

6.6 DÍLČÍ ZÁVĚRY

V této podkapitole autorka vyhodnotila svůj výzkum. Nachází se zde vyhodnocení stanovených cílů a zodpovězení výzkumných otázek. Autorka zde shrnula výpovědi jak z anket, tak z rozhovorů.

Závěry výzkumného šetření

Hlavní cíl: Cílem praktické části bakalářské práce bylo zjistit význam uměleckého tlumočení pro Neslyšící. Hlavním cílem výzkumu tedy bylo vyhodnotit, jak moc je divadlo a hudba pro Neslyšící důležitá a jak ji vnímají.

Tento cíl autorka naplnila. Ze šetření vyplynulo, že 9 z 15ti respondentů se o hudbu zajímá a zbytek, tedy 8, nikoliv. Zápornou odpověď respondentů ovlivnili osobní zájmy, preference a koníčky. Někoho zkrátka hudba ani divadlo tolik nezajímá. Někteří respondenti uvedli, že je divadlo nebaví, protože mají z dětství negativní zkušenost. Například byli na hře, kde nebyl tlumočník, tedy hře nerozuměli, nemohli pochopit smysl. To je do budoucna ve vztahu k divadle ovlivnilo a trochu i odradilo. U otázky, zda Neslyšící vyhledávají tlumočená představení odpovědělo 11 z 16ti respondentů pozitivně, zbytek negativně. Většina respondentů tedy umělecky tlumočené akce vyhledává.

Dílčí cíle:

- ✓ Vyhodnotit spokojenost Neslyšících osob s četností umělecky tlumočených akcí v ČR.

Tento cíl se také naplnil, 11 z 16ti respondentů uvedlo, že si myslí, že je v ČR nedostatek takových akcí, a rádi by, kdyby nabídka byla větší. Autorka také chtěla od Neslyšících zjistit, zda jsou podle nich v zahraničí pro Neslyšící diváky lepší možnosti, než v ČR. Na tuto otázku odpověděla většina respondentů – tedy 12, že podle nich ano. Zbytek zvolil odpověď „nevím“, protože se o tu nabídku v zahraničí zas tolik nezajímají.

- ✓ Zjistit, jaký typ uměleckého tlumočení Neslyšícím vyhovuje nejvíce.

Z jednotlivých typů tlumočení vyšlo nejlépe tlumočení stínové, tedy, že je u Neslyšících nejvíce vítané. 6 respondentů uvedlo, že jim to je v podstatě jedno a vysvětlili to tím, že jsou rádi za jakýkoliv typ tlumočení a nechtějí tedy žádný z nich nějakým způsobem upřednostňovat.

- ✓ Zjistit, jaké mají slyšící hudebníci povědomí o uměleckém tlumočení a zda by byli samy nakloněni případné spolupráci s tlumočnickem při svém vystoupení či nikoliv.

Poslední cíl se již vztahuje k druhému výzkumnému vzorku a to ke slyšícím hudebníkům. Cílem bylo prozkoumat jejich znalosti o tlumočené hudbě a zpěvu a také to, zda by spolupráci s tlumočnickem byli samy nakloněni či nikoliv. Z rozhovorů a z ankety vyplynulo, že pouze 2 respondenti z 18ti mají nějakou zkušenost s uměleckým tlumočením, zbylých 16 respondentů o něm nikdy neslyšelo. Co se týče možné spolupráce hudebníků a uměleckých tlumočnicků, tak 17 z 18ti respondentů uvedlo, že by se takové spolupráci do budoucna nebránili, pouze jeden respondent odpověděl záporně.

- ✓ Posledním cílem bylo zodpovědět stanovené výzkumné otázky.

Posledním cílem bylo zodpovědět všechny stanovené otázky a předpoklady a to se podařilo.

Vyhodnocení výzkumných otázek

Hlavní výzkumná otázka:

- ✓ *Jaký názor mají Neslyšící na možnosti uměleckého tlumočení a nabídku pro Neslyšícího diváka v ČR?*

K této otázce se vztahovala otázka č. 3 v rozhovoru, konkrétně: *Je podle Vás v ČR dostatek umělecky tlumočených akcí?* Dále ale také otázky č. 2, 6 a 9, které zjišťují, zda dotazovaní mají zájem o takové akce, a také zda mají zkušenost s představením tlumočené poezie či vážné hudby. Většina dotazovaných vyhledává umělecky tlumočené akce a přála by si, aby jich v ČR bylo více. Jeden z informantů uvedl, že dostatek uměleckých akcí pro Neslyšící je hlavně v období Vánoc, ve zbytku roku už tolik ne. Názor na umělecké tlumočení mají rozličný. Větší polovina ho vyhledává, baví je, druhá polovina ho tolik nevyhledává. Většina oslovených se však shodla na tom, že by ho uvítali více a že v zahraničí je umělecké tlumočení na lepší úrovni, než v ČR.

Dílní výzkumné otázky zněly takto:

✓ *Jaký postoj mají Neslyšící k hudbě a k divadlu?*

Podle výzkumu se 9 z 16ti respondentů o hudbu zajímá, zbytek nikoliv. Co se týče divadla, tak 11 z 16ti respondentů umělecky tlumočená představení vyhledává. Lze říct, se stejně jako u slyšících, každý Neslyšící má jiné zájmy a ne každý chodí do divadla či ho zajímá hudba. Neslyšící však o hudbu a divadlo rozhodně zájem projevují a ne malý.

✓ *Jaký typ uměleckého tlumočení je pro Neslyšící nejpříjemnější?*

Na tuto otázku Neslyšící odpověděli jednoznačně, nejkomfortnější je pro ně tlumočení stínové, tedy když tlumočnick opravdu „splyne“ s hercem na jevišti. Žádný respondent nezvolil typ balkónového či statického tlumočení. 5 respondentů však uvedlo, že jim na konkrétním typu tlumočení zas tolik nezáleží a jsou rádi za jakoukoliv formu.

✓ *Jaký postoj mají k uměleckému tlumočení slyšící hudebníci?*

Poslední výzkumná otázka se již vztahovala k druhému výzkumnému vzorku, a to ke slyšícím hudebníkům. Měla zjistit, jakou zkušenost s uměleckým tlumočením hudebníci mají a jaký k němu mají celkový postoj. 16 z 18ti dotazovaných uvedlo, že s uměleckým tlumočením nemá žádnou zkušenost. Většina hudebníků však také o tento směr vyjádřila zájem. Jeden informant v rozhovoru uvedl, že by bylo dobré, aby bylo tlumočení více vidět, a aby se konaly na uměleckých školách různé workshopy. Většina dotazovaných, konkrétně 17 osob z 18ti také uvedli, že by byli případné spolupráci s tlumočnickem při svém vystoupení otevření.

6.7 SHRNU TÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

K výzkumné části této bakalářské práce byla použita kombinace kvalitativního a kvantitativního typu výzkumu, konkrétně v podobě rozhovoru a ankety. Rozhovor byl uskutečněn se dvěma výzkumnými vzorky, prvním z nich byli osoby Neslyšící a rozhovor tvořil celkem 13 otázek. Tento rozhovor se uskutečnil se šesti respondenty. Rozhovor s druhým výzkumným vzorkem – se slyšícími hudebníky, obsahoval 5 otázek a byl

poskytnut dvěma informanty. Ankety byl vyhotovené také dvě, pro každou skupinu. Pro osoby Neslyšící obsahovala anketa 10 otázek. Obě ankety byly vloženy na sociální síť Facebook do příslušné skupiny. Anketu pro Neslyšící vyplnilo celkem 10 respondentů, anketu pro slyšící celkem 16.

Cílem výzkumného šetření bylo vyhodnotit, zda jsou Neslyšící spokojeni s nabídkou uměleckého tlumočení. Dalším cílem bylo zjistit, zda mají o hudbu a divadlo zájem. Dílčím cílem bylo prozkoumat, jaké mají o uměleckém tlumočení povědomí slyšící hudebníci. Byly stanoveny 4 cíle a 4 výzkumné otázky. Všechny cíle autorka prostřednictvím zvolených výzkumných metod naplnila a také zodpověděla stanovené výzkumné otázky.

ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce bylo Umělecké tlumočení do znakového jazyka a jeho význam pro Neslyšící. Cílem práce bylo zjistit význam uměleckého tlumočení pro Neslyšící a jejich spokojenost s možnostmi tlumočení v České republice. Dalším cílem bylo zjistit povědomí profesionálních hudebníků o tomto způsobu zprostředkování umění. Autorka během psaní své práce čerpala z odborných publikací ale hlavně z věrohodných internetových stránek či elektronických časopisů, protože publikací na toto téma je bohužel poměrně málo.

Teoretickou část autorka zahájila kapitolou o kvalitě života osob s postižením a navázala kapitolou konkrétně o kvalitě života osob se sluchovým postižením, neboť toto téma je stěžejní pro celou práci. S kvalitou života totiž souvisí i smysluplné trávení volného času, tedy jaké mají lidé možnosti, co se týče koníčků – umění, sportu, hudby, aj. Autorka dále pokračovala kapitolou o kultuře Neslyšících, která je neodmyslitelně spjata s tématem uměleckého tlumočení. Další velkou kapitolou je potom samotné umělecké tlumočení do ZJ a jeho historie a druhy. Další obsáhlou kapitolu tvoří tlumočnické hudby do ZJ a jeho osobnostní a profesní předpoklady pro výkon dané profese. Poslední kapitola teoretické části obsahuje výčet známých českých tlumočnicků a uměleckých uskupení, věnující se právě uměleckému tlumočení.

Praktická část navazuje na část teoretickou. Autorka pro naplnění cílů zvolila kombinaci kvalitativní a kvantitativní výzkumné metody, konkrétně skrze rozhovor a anketu. Cílem výzkumu bylo zjistit, jaký názor mají Neslyšící lidé na umělecké tlumočení v ČR a zda jsou spokojeni s četností tlumočených akcí. Dalším cílem práce bylo zjistit, jaké povědomí o tomto mají profesionální hudebníci – studenti či absolventi Pražské hudební konzervatoře. Výzkumný vzorek tedy tvořil dvě skupiny respondentů – osoby Neslyšící a slyšící hudebníci.

Výzkum přinesl poznatky o zkušenostech a dojmech Neslyšících s uměleckým tlumočením u nás a také přinesl možné návrhy, co do budoucna zlepšit. Ne všichni dotazovaní se o hudbu či divadlo zajímají, stejně tak je to i u slyšících. Většina Neslyšících se však shodla na tom, že když je na nějaké kulturní akci možnost uměleckého tlumočení, rádi se na dané představení podívají a dokážou to ocenit. Všichni

se shodli, že by chtěli, aby takových akcí v budoucnu přibývalo. Většina Neslyšících se také sešla v tom, že přesto, že v jiných zemích je umělecké tlumočení na trochu lepší úrovni než v ČR, umělecké skupiny u nás stále přibývají. Přibývají i akce, které se snaží propojit svět slyšících a Neslyšících. Respondenti z druhého výzkumného vzorku, tedy slyšící hudebníci však poznamenali, že o takových akcích vůbec neví, buď je tedy takových akcí málo, a nebo není nejlépe zvládnutá propagace. Většina hudebníků o uměleckém tlumočení sice nikdy neslyšela, ale projevila o tuto oblast zájem a případné spolupráci s uměleckým tlumočnickem by také většina byla nakloněna.

Výzkumné šetření přineslo další otázky, které by mohly být v budoucnu zkoumány více do hloubky. Tato bakalářská práce může sloužit jako podklad pro toho, kdo se bude z jakéhokoliv důvodu o tlumočené umění či kulturu Neslyšících zajímat, protože na téma uměleckého tlumočení je u nás zatím málo odborné literatury a také málo zpracovaných výzkumů. Další výzkum na toto téma by mohl například více rozebrat samotného tlumočnicka a jeho zkušenosti s komunikací s divadlem či s hudebníky. Tato bakalářská práce může být přínosem pro danou problematiku a dobrým základem pro další zkoumání.

Práce obohatila obor Speciální pedagogiky o nové poznatky. Přinesla zajímavé zkušenosti a dojmy Neslyšících osob a poskytla náhled na to, jak tráví svůj volný čas. Zda mají či mají či nemají v dostupnosti různých uměleckých akcí velké bariéry a pokud ano, jak je překonávají a co by se dalo v budoucnu zlepšit. Protože právě naplňování osobních cílů a potřeb, také smysluplné trávení volného času a zapojení do majoritní společnosti, to vše spadá do definic kvalitního života.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87153-73-4.

DOUŠOVÁ, Věra. *Být neslyšící nemusí být problém: jak postupovat při výchově dětí se sluchovým postižením: postřehy z psychologické poradny*. Praha: Tamtam, 2014. ISBN 978-80-86792-38-5.

HÁDKOVÁ, Kateřina. *Člověk se sluchovým postižením*. 1. vyd. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2016. ISBN 978-80-7290-619-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HRADILOVÁ, Tereza. *Kvalita života osob se sluchovým postižením*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 978-80-7290-967-4.

HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu: 1. díl*. Praha: SEPTIMA, 1999. ISBN 80-7216-096-6.

KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87153-94-9.

MIŠOVIČ, Ján. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2019. ISBN 978-80-7419-285-2.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

Seznam použitých internetových zdrojů

ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina. *Hudba pro oči*. *Ruce.cz* [online]. 2006 [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/84-hudba-pro-oci>

DINGOVÁ, Nad'a. *Tlumočení poezie ve znakovém jazyce*. *Ruce.cz* [online]. 2009 [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/697-tlumoceni-poezie-ve-znakovem-jazyce>

Divadelní spolek OUKEJ. *Tiché zprávy* [online]. 2022 [cit. 2022-12-18]. Dostupné z: <https://www.tichezpravy.cz/divadelni-spolek-oukej/>

JIRGLOVÁ, Lucie. *O zpívajících rukách, hudbě pro oči a skladbách neslyšících: Rozhovor s Kateřinou Červinkovou Houškovou*. *Ruce.cz* [online]. 2013 [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/1056-o-zpivajicich-rukach-hudbe-pro-oci-a-skladbach-neslysicich>

KukátkOO [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <http://kukatko.cz/>

MAŠLÁŇOVÁ, Marie. *Mašle Média* [online]. 2022 [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/maslemedia>

OUKEJ. *Divadelní spolek OUKEJ* [online]. Brno [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://ds-oukej.cz/>

OUKEJ. *Hands Dance* [online]. Brno [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://ds-oukej.cz/hands-dance/>

Praha očima Neslyšících. *Tiché zprávy* [online]. Praha, 2021 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://www.tichezpravy.cz/praha-ocima-neslysicich/>

Ústav jazyků a komunikace neslyšících. *Filozofická fakulta Univerzita Karlova* [online]. [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://ujkn.ff.cuni.cz/cs/lide/zamestnanci/mgr-nada-hynkova-dingova/>

Webličko [online]. [cit. 2022-12-15]. Dostupné z: <https://www.weblicko.cz>

Ostatní zdroje:

Časopisy

CÉZOVÁ, Veronika. Tereza Hradilová: *Dlouho jsem měla pocit, že musím všechno zvládnout sama. Jsem jedno ucho* [online]. 2020 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://snnr.cz/Tereza-Hradilova-Dlouho-jsem-mela-pocit-ze-musim-vsechno-zvladnout-sama.html>

JIŘIČKOVÁ, Jitka. Iva Hay Tetauerová: *Být neslyšící je životní výzva*. Charles University Magazine [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://www.ukforum.cz/en/uk-forum/8470-iva-hay-tetauerova-byt-neslysici-je-zivotni-vyzva>

PECHÁČKOVÁ, Alena. *Hudbu slyšet nepotřebuji, vnímám vibrace, říká neslyšící tanečnice*. LIDOVKY.cz [online]. 2019 [cit. 2022-11-01]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/relax/lide/hudbu-slyset-nepotrebuji-vnimam-vibrace-rika-neslysici-tanecnice.A190719_220043_lide_ape

Sergej Josef Bovkun: *Narodil jsem se na Sibíři, ale moje krev je ukrajinská. Jsem jedno ucho* [online]. 2022 [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://snnr.cz/Sergej-Josef-Bovkun-Narodil-jsem-se-na-Sibiri-ale-moje-krev-je-ukrajinska.html>

Umělecké tlumočení je závazek. Ale krásný!: Rozhovor s Nad'ou Hynkovou Dingovou a Kateřinou Červinkovou Houškovou. *Idětskýsluch.cz* [online]. 2020 [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://www.idetskysluch.cz/pece-o-dite/znakovy-jazyk/umelecke-tlumoceni-je-zavazek-ale-krasny/>

Diplomové práce

ČÍŽKOVÁ, Zuzana. *Kvalita života u osob s tělesným postižením v dospělosti* [online]. Brno, 2007 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/yebn9/filip.pdf>. Diplomová práce. Masarykova Univerzita.

HRADILOVÁ, Tereza. *Kvalita života osob se sluchovým postižením* [online]. Praha, 2017 [cit. 2022-11-16]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/91632/140059650.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Dizertační práce. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy.

KLÍMOVÁ, Barbora. *Umělecké tlumočení hudby do znakového jazyka* [online]. Brno, 2016 [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ijjow/406837_bakalarska_prace.pdf. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita.

SUCHÁ, Gabriela. *Specifika kultury osob neslyšících v ČR* [online]. Praha, 2020 [cit. 2022-10-27]. Dostupné z: <https://kap.ujak.cz/viewer/web/viewer.php>. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského.

ŠAKOVÁ, Elena. *Kvalita života osob s postižením* [online]. Praha, 2013 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://kap.ujak.cz/viewer/web/viewer.php>. Diplomová práce. Univerzita Jana Amose Komenského.

SEZNAM GRAFŮ

Seznam grafů

Graf č. 1	
	Chyba! Záložka není definována.1
Graf č. 2	51
Graf č. 3.....	52
Graf č. 4.....	52
Graf č. 5.....	53
Graf č. 6.....	54
Graf č. 7.....	54
Graf č. 8.....	55
Graf č. 9.....	55
Graf č. 10.....	56
Graf č. 11.....	63
Graf č. 12.....	64
Graf č. 13.....	65
Graf č. 14.....	65
Graf č. 15.....	66

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Přepsaný rozhovor s Neslyšícím informantem **Chyba! Záložka není definována.**

Příloha B - Přepsaný rozhovor se slyšícím informantem.....IV

Příloha C - Foto umělecké tlumočení.....VII

Příloha A - Přepsaný rozhovor s Neslyšícím respondentem

1. Jaký máte postoj k hudbě? Baví vás?

„Líbí se mi projevy umělecké ve znakovém jazyce a rád se na tato vystoupení dívám, pokud je tedy možnost tlumočeného hudebního vystoupení, rád je využívám.“

2. Jak hudbu vnímáte?

„Tak samozřejmě hudbu nemohu slyšet, to je jasné. (smích) Vnímám jí umělecky, hlavně teda vizuálně a skrze znakový jazyk. Je to pro mě tedy nějaký vizuální umělecký zážitek. Samozřejmě, co se týče konkrétně hudby, tak vnímám také rytmus.“

3. Myslíte, že je dostatek kulturních akcí tlumočených pro Neslyšícího diváka?

„Tak to si nemyslím. Když to řeknu upřímně, myslím, že dříve ta nabídka byla daleko větší, byly pravidelné akce a spousta možností, kde se setkat s uměním pro Neslyšící. Dnes je ta nabídka o dost menší. Myslím, že těch možností máme málo. Teď jedna z takových základních přehlídek Neslyšících, co se týče umění, je akce Mluvicí ruce a to je v podstatě jediná taková přehlídka tohoto druhu. Další bych zmínil třeba skupinu Handsdance, to je také skupina, která se zabývá uměním ve znakovém jazyce, ale ta nabídka není moc velká.“

A čím myslíte, že to je?

„Myslím si, že nám už z dřívějších chybí organizace, které by se nějak cíleně zaměřovali na umění, ale vznikají postupně, přibývají. Nedávno vznikl divadelní spolek OUKEJ, který se věnuje umění a také organizace Kukátkoo, která se touto oblastí zabývá, ale to jsou v podstatě nové iniciativy. Jak říkám, těch možností je málo a teprve přibývají, dříve se spousta tlumočnicků hlásila k téhle oblasti, bylo to pro ně atraktivní věc, dneska toho zájmu ubývá. Nevím, jestli kvůli času, nebo jiným důvodům...“

4. Je nějaké hudební vystoupení, které byste chtěl zhlédnout spolu s tlumočnickem?
(kapela, zpěvák)

„Nenapadá mě asi žádné konkrétní vystoupení, já jakoby na ta hudební vystoupení nechodím, tak nemám představu, od koho bych chtěl to tlumočení.“

5. Znáte nějakého českého tlumočnicka, který se zaměřuje na umělecké tlumočení?

„Znám jich několik, určitě, chcete ta jména slyšet? Tak já bych zmínil asi dva – jednak Josefa Sergeje Josefa Bovkuna a potom Zlatu Kurcovou, to jsou dva neslyšící tlumočníci, kteří se věnují tlumočením uměleckých textů a moc se mi jejich projev líbí.“

6. Viděl jste někdy představení tlumočené poezie (básní)? Chtěl byste víc takových vystoupení?

„Viděl, například na portále Weblíčko, tak tam je zaznamenáno několik básní, to jsem viděl. To se mi moc líbí.“

7. Jsou podle vašeho názoru slyšící lidé tlumočenému umění otevření? (slyšící diváci/interpreti)

„Myslím si, že to záleží na konkrétní osobnosti toho člověka, může mít někdo nějaký ostych, může mu to nějakým způsobem vadit, ale setkám se spíš s tím, že je to pro spoustu lidí přínosem a jsou rádi, že se mohou setkat s něčím novým, s něčím co třeba doposud neznali, s tím jak to funguje ve znakovém jazyce. Co se týče těch hudebníků samotných, pro některé to může být zpočátku asi zvláštní ta situace, některé to může vyvést z míry nebo je vyrušit.. Vzpomínám si na jednu situaci asi před rokem nebo dvěma, kdy bylo vystoupení Standup a byl tam vlastně nějaký komik, ten obsah byl poněkud legrační, bylo to i trochu sprosté a najednou, když to bylo tlumočené, tak ti diváci se začali dívat na toho tlumočnicka, protože je zajímalo, jak si s tím poradí, jak to vypadá a ten komik z toho byl vyvedený z míry, protože najednou ta pozornost šla od něj vedle na tlumočnicka. To se může stávat.“

8. Jaký typ uměleckého tlumočení vám vyhovuje nejvíce a který vám naopak příliš nevyhovuje?

„Nejlepší je pro Neslyšící tlumočení stínové. Kdy tlumočnick úplně splyne s hercem. Chápu ale, že je to složité na zkoušení, časově, atd.. Jsem asi rád za jakýkoliv typ uměleckého tlumočení.“

9. Jakou divadelní hru byste rád viděl tlumočenou do ZJ?

„Tak, teď mě nenapadá žádná taková. Já jakoby asi nejsem člověk, který by vyhledával vyloženě divadlo atd., spíše třeba sleduji filmy. Ale divadlo, které bych rád viděl tlumočené mě nenapadá..“

10. Byl jste někdy na tlumočeném koncertu vážné hudby?

„Byl jsem a sám jsem tam právě tlumočil, viděl jsem i zahraniční uskupení – Bon, z Německa, bylo to přímo v Německu právě a tam se setkali jak slyšící tak neslyšící umělci a právě to je příklad takové umělecké tvorby vážné hudby, kde spolu spolupracovali slyšící a Neslyšící. A ten projekt se jmenoval Selt Music, nebo něco takového, nevím, to si teď nejsem jistý a setkali se tam umělci ze Španělska, z Turecka a tedy i od nás z České republiky.“

11. Jaké jsou podle Vás možnosti pro Neslyšícího diváka v zahraničí?

„Jo, myslím si, že určitě lepší. Celkově ta situace na západě je asi lepší, v USA určitě s tlumočením různých kulturních událostí, s uměleckou tvorbou začali daleko dříve a jsou tedy dál, vidí to člověk i na výkonu těch umělců, myslím si tedy, že máme co dohánět. Nicméně, asi v ČR jsme někde uprostřed, řekl bych, nejsme úplně na tom opačném konci.“

12. Proč myslíte, že mají slyšící lidé tak malé povědomí o kultuře Neslyšících a tím pádem i o uměleckém tlumočení? Jak to podle Vás popř. změnit?

„Asi lepší propagace akcí, kde se tyhle dva světy mohou střetnout.“

13. Chtěl byste zdůraznit ještě nějakou oblast, o které jsme se bavili?

„Nic mě teď asi nenapadá.“

Příloha B – Přepsaný rozhovor se slyšícím hudebníkem

1. Máte nějakou zkušenost s uměleckým tlumočením hudby/zpěvu do znakového jazyka? (stačí i video na internetu...) Pokud ano, jakou? Pokud ne, chtěl byste se o této oblasti dozvědět víc? Proč?

„Ta moje zkušenost vyplývá jenom z videí na internetu, a to hlavně z Facebookových stránek České filharmonie, jinak jsem vlastně na živo žádné koncert ještě neviděl. Myslím si, že to je můj nedostatek a chtěl bych se určitě o tom dozvědět víc a nějaký koncert navštívit a vlastně vidět to i na živo, jak to probíhá.“

2. Proč myslíte, že má slyšící společnost o kultuře Neslyšících - a tím pádem i o uměleckém tlumočení většinou tak malé povědomí? Jak to podle vás zlepšit?

„Za mě je těch akcí prostě furt málo a myslím si, že pokud to dělá jenom Česká filharmonie na nějaký profi úrovni, nebo na úrovni, která už opravdu stojí za to... Tak pokud to dělá jenom ČF tak ta četnost je malá, já bych to určitě uvítal i u folku a u dalších profi souborů, který si myslím, že by s tímhle mohli začít a samozřejmě, čím více bude akcí a správná propagace k nim, tak tím širší bude obecné povědomí veřejnosti. Další věc je nějaká propagace v TV, na internetu, kde to moc nevidám a to si myslím, že se v těch uměleckých kruzích a skupinách různých pohybuju dost, protože jsem aktivní muzikant, ale bohužel tam tohle moc nevidám.“

3. Myslíte, že je vůbec možné, aby Neslyšící lidé mohli překládanou skladbu pochopit, vnímat a zažít podobné emoce z hudby jako lidé slyšící?

„Tady je podle mě potřeba rozlišit dvě věci, buď ten člověk je úplně neslyšící a nikdy se s tou hudbou jako takovou neseťkal, ale pak se třeba může stát, že i třeba profesionální muzikant o ten sluch přijde. Za mě, pokud je to ta druhá varianta, tedy pokud ten člověk je muzikant, aktivní, třeba i profesionální muzikant, a potom o ten sluch přijde, tak za mě ten zážitek se dost může podobat vlastně těm posluchačům, kteří slyší normálně. Zvláště když třeba ten člověk k tomu dostane tu partituru a vidí tam toho umělce, který tlumočí přímo na tom pódiu, a ještě pokud on to dílo zná, tak si myslím, že skutečně ten zážitek může být dost podobnej tomu našemu. Tím ale samozřejmě nechci říct, že lidi, kteří neslyší, tak si ten zážitek nemůžou odnést, myslím si, že si můžou odnést zážitek dost silnej. Ale samozřejmě bude jinej než ten náš. A to v tom punktu, že vlastně když

člověk jde na koncert, tak to není jen o tom, že si sedne a poslouchá. Ale je to i o tom, že se nějak hezky oblíkne, nějak se na to připraví, nějak se na to těší, jde tam se známými, sedí v krásné budově, když je třeba v Rudolfinu, vnímá to okolí, je tam s přáteli a potom si jdou třeba sednout na pivo a debatují o tom. Takže za mě rozhodně, ten hudební zážitek je komplexní, není to jen, že sednu, poslechnu a pak jdu pryč. Má to širší socializační a kulturní roli ve společnosti a to si rozhodně ten neslyšící člověk může odnést. Zároveň si myslím, že tu hudbu i vnímá jako jinak než my, kteří slyšíme. Dokáže si vlastně najít i ty další prvky, které ta hudba přináší a my je tolik nevnímáme, protože nám odvádí pozornost ten poslech. Skrze toho tlumočnicka, Neslyšící může vnímat prostě ty emoce, které tam autor zamýšlel dát. Tomu se říká programní pojetí hudby, programní hudba, kdy ten autor se snažil nejenom vyzdvihnout tónama co je hezký, aby to pěkně znělo, ale snažil se tam zakomponovat nějaký příběh, třeba i osobní nebo literární.... Myslím si, že právě neslyšící člověk tohle daleko víc dokáže vnímat, protože ti tlumočníci samozřejmě vyjadřují emoce, svým hraním a gesty a mimikou. Myslím si, že člověk neslyšící, když se předtím, než jde na koncert, třeba i seznámí vlastně s tím účelem, proč ten skladatel to napsal tu skladbu, tak možná dokáže i dost dobře pochopit, díky výkonu tlumočnicka, smysl. Tohle si myslím, že je přínosné i pro lidi, kteří slyší. Že vlastně můžou vnímat jak tu hudbu, tak ale i ty projevy toho tlumočnicka, který jsem zmiňoval a i tomu slyšícímu člověku to může samozřejmě pomoci pochopit daleko líp účel a smysl té skladby a všechno, co vlastně autor s tou skladbou zamýšlel. Takže vlastně ty tlumočené koncerty můžou být přínosné i pro lidi, který slyší. Za mě super.“

4. Byl byste sám ochotný spolupracovat s uměleckým tlumočnickem při Vašem hudebním vystoupení?

„Za mě by to určitě problém nebyl. Co se týče náročnosti zkoušení nebo času, tak tam, jako v hudební brandži to funguje tak, že pokud někdo zaplatí, tak ten muzikant s tím problém nemá. Já se hudbou neživím, takže mně by to nedělalo problém ani z téhle stránky. Myslím si, že je to dost zajímavý a je potřeba to dělat, takže za mě určitě ano.“

5. Pokud ano, v čem myslíte, že by bylo největší úskalí spolupráce? Čeho byste se popř. nejvíce bál?

„Tak já myslím, že jednak jsou dost oddělený ty role, protože jako muzikant a dirigent a celý orchestr to musej zahrát. Musej se ty svoje party naučit. Pro ně se to možná až tolik nemění. Ale extrémně složitá je role toho tlumočnicka, kterej dle mýho, co jsem viděl, jak ty koncerty probíhají, tak musí nastudovat absolutně detailně tu skladbu, si myslím, že úplně na stejné úrovni jako dirigent, musí každou skladbu znát, do toho ještě promítat ty emoce, o kterých jsem mluvil, takže jako největší úskalí asi je ta vysoká náročnost pro tlumočnicka, ale myslím si, že pro muzikanty jako takový, tam je jediný úskalí ten čas. Jak tady uvádíš a správně předpokládáš, by byl prostě delší. To zkoušení. Na druhou stranu ani tomu orchestru to neškodí, většinou ty orchestry zkouší na 4-5 zkoušek a jde se hrát a samozřejmě úroveň toho nastudování je pak menší. My jsme na konzervatoři třeba studovali jednu skladbu celý pololetí a je to prostě znát. Člověk tu skladbu opravdu dobře umí a dokáže ji pochopit a myslím si, že ta spolupráce s tím tlumočnickem by měla dost podobný efekt, ti muzikanti by se tomu z principu museli prostě víc věnovat, protože by bylo stanoveno více času a rozhodně to není na škodu.“

6. Chtěl byste zdůraznit nějakou oblast, o které jsme se nebavili? Něco doplnit?

„Ne, žádná oblast mě teď nenapadá... Děkuji za rozhovor, bylo to zajímavý.“

Příloha C – foto Umělecké tlumočení

Tlumočení hudebního představení

Tlumočení divadelního představení

Zdroj: <https://www.idetskysluch.cz/pece-o-dite/znakovy-jazyk/umelecke-tlumoceni-je-zavazek-ale-krasny/>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Adéla Minarčíková

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Umělecké tlumočení do znakového jazyka a jeho význam pro Neslyšící

Rok: 2023

Počet stran textu bez příloh: 61

Celkový počet stran příloh: 7

Počet titulů českých použitých zdrojů: 9

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 21

Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Kotvová, Ph.D.